

Теклоныгъэм и Мафэклэ тышъуфэгушо!

ТЫЗЭКЬОТМЭ – ТЫЛЬЭШ!

1923-рэ ильэсү
гээтхапз
къышгъэжьагъзу къыдэх

№ № 79 — 80 (20843)

2015-рэ ильэс

БЭРЭСКЭШХУ ЖЬОНЫГЪУАКІЭМ и 8

къыхатыутыпхъэр ыкъи
нэмькъ къэбархъэр
тисайт ижъутъяцыхъ
WWW.ADYGOVOICE.RU

Голос Адыги

Адыгэ Республикаэм и Правительствэ игъэээт

**Владимир
Путиныр
Адыгеим
и Лышъхъэ
къыфэгушIаягъ**

ЖъоныгъакІэм и 9-м

ТекІоныгъэшхор

къызыдахыгъэр

ильэс 70-рэ мэхъу

Ветеранхэр агъэшүүг агуулж

Теклоныгъэм ия 70-рэ ильэсэү къэблагъэрэмкэ ветеранхэм къафэгушонху мышь къеколлагъэх АР-м и Лы- цыфхэр къызэрэугъоигъэхэм агу къагъэкыжыгъэх, ахэм яшлэж агъельаплээ зы та- къиктре афэштыгъуагъэх.

шхъэу Тхъаклынэ Аслын, республикэм и Къэралытъо Совет — Хасэм и Тхъаматэу Владимир Нарожнэр, АР-м и Премьер-министрэу Къум- — Теклоныгъэм ия 70-рэй ильэсэу къэблагъэрэмкээсыгу къыздеуу сышүүфэгушю, тиветеран лъаплэхэр — къыуагъ Тхъаклынэ Аслын.

— кызыгъ Тхакищынэ Аслъян. — Непэ тикъэралыгъо, тиреспубликэ мамыр щылақлэ арылтыным шъупсэ шъуемыблэжъяу шъуфэбэнагъ, ти

Трахъо Аслъан, прокурор шхъялэу Василий Пословскэр, АР-м хэгъэгү клоц! Йоффхэмкэ иминистрэу Александр Речицкэр, нахьыжь-хэгъэгу къэшьуухъумагь. Зэс ужым тикъералыгъ инарод-нэ хъызмет шьоры, тивете-ран лъаплэхэр арых, зэтэзы-Пъяцжыгъэр. Хэгъэгү зэ

теранхэм я Совет ипащэй Къоджэ Аслын, нэмийхэрийн түгээхэр, непэ къытхэмийн тыхжхэр егъашаамын тигүү илыштых. Хэгъэгү зэошхомын таарчилсан түүхийн шалтгаалын

кылжбы зыштоиғбъ klyachIәхэр непә шыIәх, ахэм тапәшүе-клоныр, мыш иштыпкыапIә къыткIәхъухъэрэ лIәужхэм къафетIотеныр, агурыдгъэло-ныр типшъериль шыхъал. Тә зәкIәми дәгъоу тәшIә тидзэ-кIолIәхэм дунаир шыхъафит зәрашылжыгъэр. Тиветеран лъапIәхэр, мәфекIәу къебла-гъэрәм фәшI джыри зә си-гуапәу сышуфәгушо, псаян-гъэ пытә шүүиIәу, шъуи-бын-унағъохэм шуудатхъэу шылшыланәу шыуфасало.

шүүштээнэу шүүфэсээг.
Владимир Нарожнэр, Лы-
лужьбу Адам, Трахъо Аслъан,
Василий Пословскэр, Къо-
джэ Аслъан, нэмыхкхэри нэ-
ужжым къэгүщыялагъэх, мэфэ-
кхэу къэблагъэрэмкэ вете-
ранхам, афагушицагъах.

Мэфэкл зэхажьэм къеклолгээ ветеранхэм зэкіеми АР-м и Лышьхъэ иунашьо-кіэ ахьщэ Изынэгү аратыгь. Республикаэм итворческэ купхэм, орэдьлохэм къагъэхьа-зырыгьэ концерт програм-мэм ветеранхэр ягуалзу еплыгьэх, зэрэгтээчфыгьэх, зэхэшаклохэм афэрразехуу сэргирийнхүү цэлхэх.

ТХЬАРКЬОХЬО Адам.
Суретыр А. Гусевым ты-

ТЕКІОНЫГЪЭМ ия 70-рэ ИЛЬЭС

Хъопсэрыкъо Мурат республикэм иветеранхэм Текіоныгъешхом ия 70-рэ ильэскээ афэгушуагъ

Хэгъэгу зэошхом хэлэжьагъэхуу сэквятныгъэ зиэхэм Текіоныгъэм и Мафэ ехүулэу Адыгэим гъомылапхъэхэр щарыгъэх. Ёфтхабээр зэхэзыагъэр Адыгэ Республикэм икъэралыгъо хабзэ изаконодателнэ (лыкло) къулыкъу илыкло Федерацаемкэ Советын щыэ Хъопсэрыкъо Мурат ары. Сенаторын ишүхъафтын апэу зэрэтигъэхэм ащищ Мыекъопэ партизан движением хэлэжьагъэу Тыу Амин.

«Хъопсэрыкъо Мурат ыцэктээ ар къысфырагъэхыгъэу къызысалом, аш ятэжьэу Хъызыр дэгъоу сшэштыгъэти, клалэм игулытэе чыжьэу зэрэнэсырэм сийгэгушуагъ. Сенаторын фронтовикхэр зэрэчмыгъупшэрээр лъэшэу гуалэ сшыхуугъ», — къыуагъ Тыу Амин.

Нэбгырэ 560-мэ сенаторын ыцэктээ гъомылапхъэхэр аратыгъэх. Ветеранхэм ясписке Урысыем Пенсиехэмкэ ифонд икуутамэу Адыгэим щыэм зэхигъеуцаагъ.

Адыгэ Республикэм щыпсэухху лъйтэнэгъэ зыфэшыхэрэр!

Советскэ цыфхэм Хэгъэгу зэошхом Текіоныгъэр къызыдахыгъэр ильэс 70-рэ зэрэхъурэм фэш! сугу къыздедэу сышуфэгушо!

Хэгъэгу зэошхом, юфшэнным яветеранхэу, зээ къыбым щылэжьагъэхуу згээльаплэхэрэр, Текіоныгъэм шъулахъ зэрэхшүшүхъагъэм пae тхашууегъэпсеу шъосэло!

Текіоныгъэм и Мафэ анах мэфэ! лъаплэу тэркэ щыт. Хэгъэгум илыхъужь пэпчэ зыщыдгэгъупшэ хъущтэп!

Шууигъашэ къыхъ хъунзуу, псаунгъэ пытэ, щыэктээ-псэукэ дэгъу шууилэнэу, шууигупсэхэм ягүфзагъэ шууцимыкъинэу, мамыр огур шууашхъагъ ит зэлптийнэу шууфэсэло!

Краснодар краим иадминистрации ипащэ
(иубернатор) иполномочиа лыкло
Адыгэ Республикэм щыэ
Н. ПИВОВАРОВЫР

Хэгъэгу зэошхом иветеранхэу, тылым щылэжьагъэхэу, Адыгэ республикэм щыпсэухху лъйтэнэгъэ зыфэшыхэрэр!

Адыгэ шольыр организацеу «Урысыем илпенсионерхэм я Союз» зыфилорэм и Гъэлорышаплэ щыэктээ гүфэбэнэгъэ хэльэу сышуфэгушо Текіоныгъешхом ия 70-рэ ильэс фэш!

Зэклэми сышуфэлъао псаунгъэ пытэ, на-
сыт, щыэктэшу шууилэнэу, бэгъашэ шуухъунэу.
Гъэлорышаплэ и Тхъаматэу
ПЭНЭШЬУ Руслан.

Урысые Федерации и Следственнэ комитет Адыгэ Республикэмкэ исследственнэ гъэлорышаплэ дэжь щызэхэшгээ Общественнэ советым Адыгэ Республикэм инибжыкъэхэм афаклоу къышыгъэ Джэпсалъэр

Тихэгэгогу ныбжыкъэхэу дгъэлъаплэхэрэр!

Урысые Федерации и Следственнэ комитет Адыгэ Республикэмкэ исследственнэ гъэлорышаплэ дэжь щызэхэшгээ Общественнэ советым советскэ цыфхэм Хэгъэгу зэошхом Текіоныгъэр къызыдахыгъэр ильэс 70-рэ зыщихъурэм ехүулэу зэхэсэгъо илагъ. Зыныбжь имыкъуугъэхэмрэ ныбжыкъэхэмрэ патриотическа пүнгэгъэ тэрэз яягэгъотыгъэнэмкэ, ахэм бээджэшшагъэхэр зерамыхъанхэмкэ шэгээн фаэхэм мыш щатгушыгъагъэх.

Тицыфхэмрэти Родинэ класэр яшъхъафитнэгъэ къаухумээ, Хэгъэгум иухумаклохэм пыхъужъынгъэшко зэрээрхъагъэм Общественнэ советым хэтхэм игугуу ашыгъ. Тятэхэм, тятэхъхэм псээмийблэжынгъэ къызхагъафээз бланэу я Родинэ къызэрраухумагъэр ыкчи Текіоныгъэр къызэрэдахыгъэр агу къагъэкъыгъигъ. Хэгъэгум уфэшыыкъэнэм, ар шуу пльэгүнүм, лъйтэнэгъэ зэфууиленэм сидигъуу осэшко афэтшиштэгъигъ. Сидигъуу фэмидэу непэ аш ёхэхэм хабзэхэр лъыгъэлъяотгъэнх фаэ.

Нахыжъхэм юфышоу рагхыжъагъэхэр лъагъэ-
котэнэу ныбжыкъэхэм зафэтгэбээ. Ветеранхэм
лъйтэнэгъэ афэшьуш, шууиблэгъигъэ зыфэдэр
зэжъугъаш, щыэктээ нахь дэгүум шууфэбан.

район пэпчэ мыш фэдэ юф-
тхабээ щызэхашагъ, фле-
шмоб анах шъхьаэр Мыекъо-
пэ къэлэ паркым щыкъуагъ.

АР-м гъесэнгъэмрэ шэнэ-
гъэмрэ и Министерствэ къэлэцыкъухэмрэ ныбжыкъэхэмрэ
ялофыгъохэмкэ и Гъэлорышаплэ иупчээжэгъоу Светлана
Волковам къызэриуагъэмкэ, юфшабээм къэшакло фэхүгъяэр
АР-м гъесэнгъэмрэ шэнэгъэмрэ и Министерствэрэ Уры-
сые волонтер корпусын ишьо-
ллыр штабэр.

Флешмобын хэлэжьенэу нэ-
бгырэ миным ехуу къэлэ пар-
кым къызызэрэугооигъ. Адыгэ
къэралыгъо университетын,
Мыекъопэ къэралыгъо техноло-

гически университетын, гурты
сэнэхьат зыщызэрэгъэтоирэ
еджаплэхэм ачэсхэр, дээ-пат-
риотическэ клубхэм якурсан-
тхэр, Мыекъуапэ щыпсэухэрэр,
хъакъэхэр, къэблэгъэрэ мэфэ-
кыям мэхъанэшко езытырээр
зэклэ юфшабээм къеклонгагъэх.

— юфшабээр зэрэчыштэйр
еджаплэхэм щызэхэсхыгъ. Сигу-
пэу непэ сыкъэкъуагъ. Заом
хэлэжьэгъэ тинахыжъхэм лъы-
тэнэгъэ афэтшиштэйр, къытфа-
шагъээр тъмыгъупшэнэм мыш
фэдэ зэхахъэхэр фэлорышлэх,
— къытиуагъ студентэу Анна
Бейнам.

Гъонэжыкъо Сэтэнай.
Сурэтийр йашынэ Аслын
тырихыгъ.

Зэрэ Урысыеу хэлэжьагъ

Текіоныгъэр къызыдахыгъэр
гъэхыгъэу ордэу «День Победы» зыфилорэр тыгъуасэ

Урысые народнэ фронтын занкээ зыфэжъугъаз

Урысыем и Президентэу, Народнэ фронтын ипащэу Владимир Путиныр Урысые народнэ фронтын имедиафорум илпенарнэ зэхэсэгъио Урысыем и Президентэу, ОНФ-м ипащэу Владимир Путиныр зыхэлэжьагъэм журналистир шъхъафитэу зэрэчыгъуцээ къэбарлыгъэлэс амалхэм иштээжьагъэхэм анаэ къатырадээзэнэу.

«Журналистхэм язэхэфын юфшагъэхэм анаэ къатырадээзэнмкэ сыда шэгээн фаэр?» ыули журналист горэ зеупчын,

къэралыгъом ипащэ аш иджэуа-
пэу Урысые народнэ фронтын зэпхыныгъэу дырьеэр нахь агье-
пэтэнэу ариуагъ. «Шольырим юфыгъоу къыщышууэтигъэм мэхъанэшко илэу шольытэмэ,
ОНФ-м зыфэжъугъаз. Урысые народнэ фронтынкэ хэбзэхъум-
мэктээ къулыкъу гъэнэфагъэхэм

Журналистир шъхъафитын фае

Урысые народнэ фронтын имедиафорум илпенарнэ зэхэсэгъио Урысыем и Президентэу, ОНФ-м ипащэу Владимир Путиныр зыхэлэжьагъэм журналистир шъхъафитэу зэрэчыгъуцээ амалхэм юф ашызыштэйрээр зыми емыгхыгъэхэу шъхъафитэу лэжээнхэмкэ сыда шэгээн фаэр?» ыули журналист горэ зеупчын, Президентын илпенарнэ фэдэ джэуап къытын

жыгъ: «Ежь къэбарлыгъэлэс амалхэри шъхъафитынхэ фае. Ашхъэкээ яфедэхэр, обществэм ишцээнэгъэ емыгхыгъэ фэдэхэр къадэхъунхэмкэ къэбарлыгъэлэс амалхэр къызыфа-
гъэфедэхэх хъущтэп». Къэралыгъом ипащэ зэрэлтийрээмкэ, къэбарлыгъэлэс амалхэм законодательнэ лъапсэу ялэр гъэптигэгъэн фае. «Цыф зафэхэу СМИ-м юф щыз-
шыштэйрээрэхэм сыда ашэн фаэр?

Цыфыгъэ шэпхээ лъагхэм об-
ществэр аргызээн, къэбарлыгъэлэс амалхэм язаконода-
тельнэ лъапсэ гъэптигэгъэн, ОНФ-м фэдэ амалхэр къызы-
фэгъэфедэгъэнхэ фае», — хигъэунэфыкъыгъ Президентын. Владимир Путиныр къызэриуагъэмкэ, ежь шольырим къызэриуагъэмкэ, ажээ СМИ-мкэ, обществоэм-
кэ ар дахэл», — къытиуагъ къэралыгъом ипащэ ОНФ-м имедиафорум.

Урысые народнэ фронтын икъутамэу Адыгэ Республикэм щылэр

Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэм идепутатхэм гухэ-
кышко ашыхъугъ Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэм и Аппарат иофхэмкэ Гъэлорышаплэ иобщэ отдел ипащэу щытыгъэ Васи-
левский Валерий Григорий ыкъор игъонэмисэу дунаим зэрэхыжыгъэр ыкъи щымыгъэжым иуна-
гъорэ игупсэхэмрэ афэ-
тхъаусыхэх.

Муниципальне образова-
ниу «Адыгэкъал» иад-
министрациерэ Адыгэкъал-
э инароднэ депутатхэм я Советэ лъэшэу гухэкъ
ашыхъугъ щэшэ Казбек Хыисэ ыкъом идуан зэри-
хъожыгъэр ыкъи аш иуна-
гъорэ илахылхэмрэ афэ-
тхъаусыхэх.

70

ТЕКИОНЫГЪЭМ ия 70-рэ ИЛЪЭС

Заом имашо ыпсыхъэгъэ кълэгухэр

Шэн дэеу кыпхафэхэрэм уябэнүжыныр, уиуз уфырикуныр, псыхьоу уигубгъу, уиуни зыхырэр піэжэнүр, уимэзи, уишьофи зыстырэ машюр бгъэкюсэнүр, кікіэу къэплон хъумэ, уищынкіэ-псэукіэ пэриоху кыфэхъурэ пстэуми уатеклоныр апэрэ пшъэриль шъхьаэу цыфымкіэ щыт. Ар лыгъэ шапхъ, цыфыгъэ нап, ар адыгэхэмкіэ тихабз. Аде уихэгъэгу, уичыгу птезыхы зышоигъоу, ори уисабийхэри гъэшлэрэ гъэры зышын зимирадэу кыптибэнгъэ пыим упэуцужыныр, ашт утеклоныр сыйдым ымыуаса! Джары фашист техаклохэм Европэм заом имашо кыщыззкагъани, тихэгъэгу лыгъэр кызырадзым, хэгъэгур кызэряджэу, Iашэр зыыгъын зыльэкынэу Къунчыкъохъабэлэ дэс хульфыгъэ калэхэр зэкі, нэбгыри 178-рэ хъухэу, пыим пэуцужыгъэ зэолхэм ясатирхэм пытэу закыхэуцаагъэхэр.

ЖАКІЭМЫКЬО Мэдинэ ынайжыкэ кытефи (мэлылфэгъум и 20-м, 1921-рэ ильэсем къэхъугъ) Дээ Плъижым аща-гъэу къулыкъу щихызэ, Ятлон-нэрэ дунэе заор къежьагъ. Пыим тигъунапкъэхэр кыукуххи, тикъэралыгъо кызэрхъеу ашт зытэузыдзагъэхэм я 667-рэ стрелковыя полкэу Мэдинэ зыхэтгэхэр ащищыгъ. Жакіэмымыкъор зыхэт полкым идзекіопхэм апэрэ мафэхэм кыащегъэжъагъеу пыиу къаюорэм зыжехадзэм, щэр аухымэ, шонччылбым нэээрэгъэсхэу еза-охэу бэрэ кыхэкыгъ. Ау Iашэ-кіэ узэндигъэ пыиу Европэм икілээнэкъо ештэфэ зэоным икъулайнигъэхэр зэкі зылэ кызыгъэхъэгъэ дээр къэгэ-уцугъоягъ.

Дээ Плъижыр заозэ кыз-зекілон фаяуи бэрэ хъущтыгъэ. Пыим зекъильыгъокіэ полкыр кыуцууханышу, зэхигъэтэкъон ихисапеу къаюукъэхэр зэуаплэм кырищэлгагъэх. Ашт игухэлхэр зэрагъэунэнфхэу полкым икъыззекіопхэгъунахъэхэр кыгъэхъунэнхэу Мэдинэ зипэшэ подразделением унашо кыфашы, ашт нахын-бэрэ зэрээрэмьлэгъужыщхэри гукіэ зыдаигъэу, Iапл фабэхэр дзэклопхэм къаращэ-кыжки полкыр кызэкіекуагъ. Унашьор дзэклопхэм агъец-клагъ, ау якомандир хылынэу къаулаагъ. Жакіэмымыкъо Мэдинэ улгъэу тельхэр мыкъыххэу бэрэ сымэджэцим кыщелэзагъэх. Ашт чэлтыфэ фронтын ныбджэгъу щифэхъугъэ зэолхэм письмэхэр афитхыщагъэх. Кыфатхыкъхэрэм фэхыгъэхэр зыцэ кыратхэштыгъэ калэхэри, зычэль сымэджэцми

инэуасэу чахыжыщтыгъэхэри лъэшэу ыгу къео гукіэ ыгъэ-ежыщтыгъэх. Ары къэс пый мэхваджэм псынклоу джыри лукіжъеу, щымыгъупшэн шьоб-жхэр ашт тырищэх шоигъоу кігүүштыгъэ. Арэуштэу мэзэ зыбгыупшыр сымэджэцим щы-кыуагъ. Улагъэхэр зэпцыжххи, тілэклю юльэ кызэрэтеуцожъеу зуаплэм лухажыу зэрэшл-игъомкіэ Мэдинэ лъэу тхыль ытхыгъ. Жъоныгъуакэм и 13-м, 1942-рэ ильэсем мыш фэдэ джэуап кыфэклохъигъ. «... в данный момент признан не годным к службе. Переосвидетельствовать через 4 месяца». Бэрэ ежагъэу кыщыхъу-гъеми, мэзиллэри куагъэ, Мэдинэ зеуаплэм лухажыгъ.

Мэдинэ зипэшэ отделениер чыпілэ кынныбэмэ арыфэу хъу-гъэ, ау чанэу, лыбланэу пыир агаэтакъозэ ахэм къахицыхын командирим ыльэкыщыгъ. Ар къыдалыти, 1943-рэ ильэсем жъоныгъокіэ мазэм я 36-рэ пластунскэ полкым, взводым икомандир игудээу къулыкъур щихынэу Жакіэмымыкъор агъакло. Мы полкым хэтэу зэофе Мэдинэ лыгъэу, сэнаущыгъэу кынхэфагъэр «За Отвагу» зыфиорэ медалымкіэ командованием къыхигъэшыгъ. 1944-рэ ильэсем, бэдээогуу мазэм Мэдинэ джыри къаулаагъ, эвакогоспиталым чэфэ, ау мэзэ зытү-кіэ ашт кычлакыжыу ыкыли пыиу зэклифэрэм чэнэгъэшхо-хэр өзүгъэшыре я 5-рэ шы-удээ полкым ивзвод коман-дир фашы. Шыхэм ицыкыгъум кыщегъэжъагъэу ахэтэ къэ-тэдхыгъэ адигэ калэм ахэр шу ээрильэхъурэм, къулаеу ыгъэорышлэнхэ зэрильэкырэм

Мынхэм ащищыбэмэ къагъэзжыгъэп: нэбгырэ 78-рэ ашт щыфэхыгъ, къуаджэм къэзыгъэзжыгъэхэм ащищыу нэбгырэ 11-мэ улгъэ хъыльэу ательхэм апкъ къикыкіэ игъонэмисэу ядунаи ахъожыгъ. Заом иапэрэ мафэхэм кыащегъэжъагъэу псэемыблэжхэу, лыхъужынгъэ ин кызхагъафээз пый хъакі-къуакіэр кыззэркыгъэ бым щызыгъэтэкъожххи, псаоу къуаджэм къэзыгъэзжыгъэхэм ащищыгъэх Бэшыкъо Даутэ, Бэшыкъо Мыхъамодэ, Жакіэмымыкъо Рещидэ, Жакіэмымыкъо Аслынчэрье, Къэзэн Гъубжыкъо, Къумыкъу Мыхъамчэрье, Тхыгъо Мосэ, Чесэбый Аюбэ, нэмыкіхэри. Мыхъам лыгъэу, цыфыгъэу, адигэгъэ дахэу зэрхэштыгъэмрэ сыйд фэдэ юфшлэн зыщамыдзыу игъом зэрагъэцакіэштыгъэмрэ тищисэтхыпіеу зэо ужым къэхъугъэ калэхэмкіэ тыкъэтэджыгъэх.

Мынхэм зыл чанэу, лы бэрэчэт гохъэу, шыыпкъэнитгъэ зиэ адигэлэу къахэштыгъэ Жакіэмымыкъо Мэдинэ Хаджымэт ыкъор.

псынкіэу командирхэм гу лъа-тагъ. Ары ыкыли мы полкым хэтэу Польшэм зихъагъэр мэзитф нахь мыхъу гъэу, шэ-кігүу мазэм, 1944-рэ ильэсем Мэдинэ Тамбов дэт я 2-рэ шыудээ военна училищым старшина звание къырати, дзэклоп ныбжыкъэхэр щигъэ-сэнхэу зыкыгъэкъогъагъэр. Мынхъ къулыкъур Мэдинэ щихызэ заор аухыгъ. Улагъэу тельхэм апкъ къикыкіэ шэкъогъум и 25-м, 1945-рэ ильэсем Жакіэмымыкъо Мэдинэ отставкэм макло ыкыли ихку къегъэзжы.

Лэшлэгъу планэм ит лээз заом имашо псаоу кыхэкы-жы зикъоджэхъур, зигубгъо гъэбэхъур, зипсихо лумафэ гушлохъу кызыпэгъокыгъэм псынкіэу иулагъэхэри кыжыгъэх. Ау заом чэнагъэу цыф-хэм аригъэшыгъэр кыздэхъа-жыгъэ къуаджэм лъэшэу кынхэштыгъэх. Ильэс пчагъэм хульфыгъэ куачэ щыкъэштыгъэ колхоз бгъагъэхэр, губгъом ит бригадэхэм яунхэр, тутиныр зыщагъэхъуцтыгъэ къакырхэр, хъамбархэр «мардж хъужын»,

динэ мыш бэрэ щытхамэтагъэп, ильэс зытту нылэп. Ехъ ас-къелаехэми тхамэтэ йенатлэр зезыхашуцхэри къафэкло-жыгъэх. Ахэри тэхъагъэх, лэ-жъагъэх, колхозми, къуаджэми закырагъээтижыгъ. Ау ас-къэлэе лэжъаклохэм Жакіэмымыкъо Мэдинэ тхаматэу зыщыгъэлэханыр непэ кызынэсигъэм дахэкіэ агу къэкыжы.

Мэдинэрэ ишхъэгъусу Хъа-удэкъохэм ялхью Минхъанэрэ (Кукэрэ) сабыг дахэхэр зедаплугъэх. Зэшишыри зэшып-хуушири рагъэджаагъэх. Хэти ыгукэ кыхихыгъэ сэнхэхьатыр рагъэгъотын алъэкигъ. Зы-найбжы икъурэ пшъашыр игъом дэкүуагъ, зикъэцгэу калэхэм игъом къащагъ — унэгъо дахэхэр зекіеми ялхэх хъугъэ. Мыхъам сабыг 14-у къапыфа-гъэмий лъэпкыр агъэбэгъуагъ.

Мэдинэ бэрэ ылощтыгъэ: «Фаемэ цыфым ымышлэн ю-фырэ фэмыгъэцэкіэн унашьо-рэ Ѣлэп. «Сфешлэштэп» алоу зэхэсхын слъэкыщтэп». Араштэу ежыри Ѣлэфэ псэ-угъэ, исабийхэри ылгүгъэх. Жакіэмымыкъо Мэдинэ колхоз тхъаматэу, къоджэ бригадирэу юфшлэн хъугъэ, къоджэ еджа-плэм завхозэу ытэу къыхэ-кыгъ, тучантесэу, заготови-телэу Ѣлтигъ. Юфир анах зыщыэцкырэ чылгэл парти-ем Мэдинэ ыгъазэштыгъэ. Сыйд фэдэ юфшлэн хъылтэе ыпшээ ральхъагъэмий, ар зыпкыригъэ-уцожын, къытэтий Жакіэмымыкъом ылъэкиштыгъ.

Джащ фэдагъэх зэошхом къыхэкыжхы, псаоу къэзыгъэ-зэжыгъэ тикъоджэ калэхэр. Ахэм такъикь пэпчь ашхъагъ аджалыр итэу я Хэгъэгү тъа-хуумагъ. Джары мынхэр лыкүм зетхэмий, лыжы зэхъухэмий къэзылъэгъужыгъэхэу тэ, зэо ужым къэхъугъэ калэхэм, ре-нэу фабэу тыгу зыкылхъэр, зыкыттымыгъупшэхэр. Джары ахэм ядахээ тэ зыкыт-шоигъо зэптигъ. Джажэр ары дэгъу горэ непэ тэ къытх-фэмэ, къытхээзильхъагъэхэр, тызыплугъэхэр, мынхун лыагъо тутехъэмэ, къытшхамысхэу игъом фогу занкэм тутэзигъэ-уцожыштыгъэхэр. Ахэм зекі-еми, хэхыгъэ тимылэу, тягэ шыыпкъэм фэдэхэу ташын-нэштигъэ, шу тълэгъущыгъэх, ташуукитэштигъэ, тпкы къи-кыкіэ укытаплэ горэм идгэ-фэнхэр тыгу къидгъахъэштыгъэп. Ахэр тэ шапхъэу, Ѣыс-тэхыпіеу тиагъэх, тищээфи тиэштигъ.

Джары ильэс къэс, Текло-ныгъэм и Мафэ къэблагъэ зыхъуки, зы купыр къэлэ ищигъэ гоххэу, апэрэ шулугъэгъум фаблэхэр, адрэхэр лы къары-ушлохъу Ѣлэккешю зыфеба-нэхэрэр къызэрэдэхъуцтыр анэгү кыкылэшщу, яланхэхэрэр сыйд фэдэ джэуали зэбгъотылэштлэгъ ахыгъуцхэу зэгот-хэу танэу ахэр кызыкыицо-хэрэр. А такъикхэр арыгум имэфэкль уахътэу Теклоныгъэм и Мафэ льаплэу хэдгъеунэфы-кырэм тэркэе икъежаапхэхэр.

Сурэтийр Жакіэмымыкъо Мэдинэ Польшэм 1944-рэ ильэс-сим Ѣытагъыгъагъ.

Къэзэнэ Юсыф.

70

ТЕКИОНЫГЪЭМ ИЯ 70-РЭ ИЛЪЭС

Игупсэу Адыгейм фэлэжьагъ

Бэрзэдж Нухъэ Аспъанчэрые ыкъом Адыгэ автоном хэкум пэшэнгъэ зырызэрихъягъэ ильэс 23-м къыклоц (1960 — 1983) ащ изекономикэ хэхоньгъэ ин дэдэхэр ышыгъагъэх. Гъесэнгъэ дэгүү зиэ, куо гупшигээр, зэхэцэн юфхэм афытегъэпсыхъягъэ, культурэшко зыхэль, бэз пчыагъэ дэгьюу зышэрэ Н.А. Бэрзэджым Адыгэир инароднэ-хъязмэт техникэки мылькуки зэтегъэпсыхъягъээним епхыгъэ юфыгъуабэ зешуихъиг. Мэкумэшхэкуки алтытэрэр а ильэс-хэм индустримальнэ-мэкумэшхэу хъугъагъэ. Уахтэм диштэрэ предприниаихэр агъэпсыгъагъэх, джащ фэдэу социальнэ мэхъянэ зиэ псэуальхэр ашыгъагъэх: заводхэу «Точрадиомашыр», «Редукторнэр», цеплюлоз-картоныш ыкъи полиграф комбинатхэр, шпагатыш фабрикэр, ащ нэмькэй Фрунзэм ыцэкэй щит заводэу «Станконормалыр», машиншэй заводыр ыкъи нэмькэхэр. А лъехъаным Урысыеемкэ анахь мебелыш предприниатие инхэм ахалтыгъэтийгэ обединениеу «Зэкошоньгъ» зыфиорэр. Испеэсэнгъэ ин зыхэль ыкъи оптишко зиэ Н.И. Остапенкэм пэшэнгъэ аш дызерихъягъэ ыкъи гъехъягъэ инэу ышыгъэхэм апае щыгхуцэу «Социалистическе юфшакэм и Лыхъуж» зыфиорэр кыфагъэшшохъягъэ.

А колектив шагъом социальнэ-культурнэ мэхъянэ зиэ псэольбэс Мыекуапэ щишигъагъэ: фэтэрибэу зэтэт унишши пчыагъэ, кэлээцыкы ыгыпшэхэр, лэжаклохэм апае шхапшэхэр, культурэм иунхэр, суретышхэм алае кэгэлэгъэгъуапхэр ыкъи нэмькэхэр.

Н.А. Бэрзэджым ренэу ынаэ зытыргъэтыгъэр сид фэдэ лъэнькъуи дэгьюу юф ашызышэн зильекъыщт завадхэр ыкъи

Хэкум ипромышленнэ предприниаихэм а ильэсхэм пэшэнгъэ адызэрахьагъэ зэхэцэко шаглахэу К.Ш. Цуукым, М.А. Цунтыжъым, П.М. Попшакым, М.А. Горовским, М.И. Хэшхым, М.Б. Пшыжым, А.И. Ляшковым, И.М. Каниболовоцкэм, В.В. Исаевым, Б.М. Бжээмыхъом, М.Б. Бэджанэм ыкъи нэмькэхэм. Хэкум изекономикэ иххэнонгъэ ахэм яланхышко хашыхъагъэ. Бэрзэдж Нухъэ ахэм цыхъэ афишыгъыгъи ыкъи льгэнэнгъэ ин афырилагъ, ежхэри джащ фэдэу кыфыгъыгъэх.

Промышленностын продукцием икыдэгъэкынкэ раххъэхэрээр зэригъэцкэштим ренэу ынаэ аш тэтигъ. Ильэс къэс кыдигъэкырэм проценти 6 — 7 фэдэс хахьоштыгъ. Аш изыи яланхышко СССР-штыгъэм

ипромышленнэ гупчэхэм ыкъи лэкыб къэралхэм аэклагъахъягъэштыгъ.

Н.А. Бэрзэджым ыцэ епхыгъэх Адыгэим щарагъэпсыгъэгъэ мыш фэдэ псэольшоххэр: Мыекуопэ псырыкъуаплэр, троллейбус зеклонир, непэрэ Къэралыгъо филармониер, хэкутиарихъ-краеведческе музеир, аш нэмькыбэхэр.

Псыр игъом ыкъи тэрэзэу цыфхэм аэклэхъягъээним мэхъаншо ренэу ил, а юфыгъуабэ хэкум къыщаэтым Н.А. Бэрзэджым проект гъэнэфагъэ аригъэхъязыгъагъэ. Ежь ышыгъэ ыкъи епхыгъэ юфхэм ауж итыгъ. Сыдэу щигти, партием и Красноярскэ крайком иапэрэ секретарыгъээним зээгъынгъэ дишши юфхъабзэм изэшохын ыуух ихэгъагъэх. Къушхъэлэе чыпэлэмын псыры-

ишигъэшко къылаугъ

Н.А. Бэрзэджым хэкум пэшэнгъэ зыщыдэзерихъягъэ ильэсхэм къаклоц чыопсым зэрар фэхъун зильекъыщт завадхэр ыкъи предприниаихэр Адыгэим щарагъэшыгъэхэр. Къэсэшэжы СССР-м энергетикэмкэ ыкъи электростанциехэмкэ иминистрэштыгъэу. П.С. Непорожнэр гъусэхэр илэхэу Адыгэим къызэрэкогъагъэр ыкъи Мыекуопэ районым, псэуплэу Дахъом пэблагъэу, атом электростанции щашынным пае чыпэлэшко кыхагъэкынным къызэрэкэдэогъагъэр. Джащыгъум Н.А. Бэрзэджым хэкум тхамыкагъо аш кыфихын ыльекъыщт зыфэдэр бюром хэтхэм агуригъэогъагъэ.

къуаплэ щыпшыныр юф къызэрыкъоу щытыгъэп, сида пломэ транспортыр дэлхийнкээ къынгъ, джащ фэдэу трубэ хылынхэм ятийтлынни псынкагъэп. Мы юфым техникэ гъэнэфагъэ ишикагъэу щытыгъ, ау хэкум аш фэдэ илагъэп. Н.А. Бэрзэджым Тимор-Кавказ дээ оркугым пэшэнгъэ дызезыхъэрэм зээгъынгъэ дишшигъагъэ къушхъэлэе чыпэлэмын пэлъэ гъэнэфагъэкэ щагъэфедэшт вертолетхэр къаэлкагъэхъанхэу.

А мэхъяншо зиэ псэуальэр ашы зэхъум къушхъэхэм ахэтигъэх анахь псэольшэхэргээ организацье дэгүүхэр: «Адыгэпромстроир» (А.И. Хыттыжъыр), ПМК- «Гидрострой» зыфиорэр (В. Лоза) ыкъи нэмькэхэр. Зеклэми дэгьюу къагурилоштыгъэ а псэуальэм мэхъянэн илэр зыфэдэр. Ау Пшызэ шьольыр пынджым идэлжээн епхыгъэ юфхъабзэхэм язэшохын яшыгъуа ыуух щитыгъэх. Лозунгэу «Пындж тонн миллион Пшызэ шьольырим къыхыжыщт» зыфиорэр анахь лъэшэу а лъэхъаным анаэ зытырагъэтигъэхэм ашыгъыгъ. Н.А. Бэрзэджым пынджлэжыгъэхэм юф ашызышэрэ псэольшэхэр къушхъэлэе чыпэлэмын щагъэпсырэ псырыкъуаплэм пэлъэ гъэнэфагъэкэ къызэшхэм, партием икрайком ибюро выговор къыщыратыгъагъ. Ау псырыкъуаплэм ишын аш пае къызэтийгъэжагъэп.

Промышленностын продукцием икыдэгъэкынкэ раххъэхэрээр зэригъэцкэштим ренэу ынаэ аш тэтигъ. Ильэс къэс кыдигъэкырэм проценти 6 — 7 фэдэс хахьоштыгъ. Аш изыи яланхышко СССР-штыгъэм

Н.А. Бэрзэджым иллыжкуныгъэ, ипытаагъэ, игулытэ шиуагъэкэ непэ Адыгэим исхэм къушхъэлэпс къабзэу «серебрянкээ» заджэхэрэр къаэлкэхъэ.

Непэ бэл къээшишэхъирэр 1962-рэ ильэсхэм нээ Адыгэим иадминистративнэ гъунапкэ къалэу Мыекуапэ километрэ 15-кэ пэлудыгъэу зэрэштыгъэр. А лъехъаным Мыекуапэ игуунапкэ Тульскэ районымкэ реклокыщтгъ.

Н.А. Бэрзэджым иллыжкуныгъэ, ипытаагъэ, игулытэ шиуагъэкэ непэ Адыгэим исхэм къушхъэлэпс къабзэу «серебрянкээ» заджэхэрэр къаэлкэхъэ. Джащ тетэу ижкээ къыщегъэжагъэу а чыгум щыпсэущтыгъэхэм ар яе хъужыгъэ. Районыр хэкум зэрэхагъэхъа-

гъэм ишошко къэлкыагъэ экономикэм зыкъытэтинымкэ, цыфхэм яшылакэ нахьышу хуунымкэ, джащ фэдэу гъэпсэфыгэлэ-зекло чыпэ дахэу Адыгэим имызакьюу. Урысынм ичыпэ зэфэшхъафхэм ашыпсэухэрэм къызфагъэфэдэнымкэ.

Н.А. Бэрзэджым хэкум пэшэнгъэ зыщыдэзерихъягъэ ильэсхэм къаклоц чыопсым зэрар фэхъун зильекъыщт завадхэр ыкъи предприниаихэр Адыгэим щарагъэшыгъэхэр. Къэсэшэжы СССР-м энергетикэмкэ ыкъи электростанциехэмкэ иминистрэштыгъэу. П.С. Непорожнэр гъусэхэр илэхэу Адыгэим къызэрэкогъагъэр ыкъи Мыекуопэ районым, псэуплэу Дахъом пэблагъэу, атом электростанции щашынным пае чыпэлэшко кыхагъэкынным къызэрэкэдэогъагъэр. Джащыгъум Н.А. Бэрзэджым хэкум тхамыкагъо аш кыфихын ыльекъыщт зыфэдэр бюром хэтхэм агуригъэогъагъэ.

Н.А. Бэрзэджым хэкум иллыжкуныгъэ, ипытаагъэ, игулытэ шиуагъэкэ непэ Адыгэим исхэм къушхъэлэпс къабзэу «серебрянкээ» заджэхэрэр къаэлкэхъэ. Джащ тетэу ижкээ къыщегъэжагъэу а чыгум щыпсэущтыгъэхэм ар яе хъужыгъэ. Районыр хэкум зэрэхагъэхъа-

гъэм ишошко къэлкыагъэ экономикэм зыкъытэтинымкэ, цыфхэм яшылакэ нахьышу хуунымкэ, джащ фэдэу гъэпсэфыгэлэ-зекло чыпэ дахэу Адыгэим имызакьюу. Урысынм ичыпэ зэфэшхъафхэм ашыпсэухэрэм къызфагъэфэдэнымкэ.

Н.А. Бэрзэджым хэкум пэшэнгъэ зыщыдэзерихъягъэ ильэсхэм къаклоц чыопсым зэрар фэхъун зильекъыщт завадхэр ыкъи предприниаихэр Адыгэим щарагъэшыгъэхэр. Къэсэшэжы СССР-м энергетикэмкэ ыкъи электростанциехэмкэ иминистрэштыгъэу. П.С. Непорожнэр гъусэхэр илэхэу Адыгэим къызэрэкогъагъэр ыкъи Мыекуопэ районым, псэуплэу Дахъом пэблагъэу, атом электростанции щашынным пае чыпэлэшко кыхагъэкынным къызэрэкэдэогъагъэр. Джащыгъум Н.А. Бэрзэджым хэкум тхамыкагъо аш кыфихын ыльекъыщт зыфэдэр бюром хэтхэм агуригъэогъагъэ.

Н.А. Бэрзэджым хэкум пэшэнгъэ зыщыдэзерихъягъэ ильэсхэм къаклоц чыопсым зэрар фэхъун зильекъыщт завадхэр ыкъи предприниаихэр Адыгэим щарагъэшыгъэхэр. Къэсэшэжы СССР-м энергетикэмкэ ыкъи электростанциехэмкэ иминистрэштыгъэу. П.С. Непорожнэр гъусэхэр илэхэу Адыгэим къызэрэкогъагъэр ыкъи Мыекуопэ районым, псэуплэу Дахъом пэблагъэу, атом электростанции щашынным пае чыпэлэшко кыхагъэкынным къызэрэкэдэогъагъэр. Джащыгъум Н.А. Бэрзэджым хэкум тхамыкагъо аш кыфихын ыльекъыщт зыфэдэр бюром хэтхэм агуригъэогъагъэ.

Н.А. Бэрзэджым хэкум пэшэнгъэ зыщыдэзерихъягъэ ильэсхэм къаклоц чыопсым зэрар фэхъун зильекъыщт завадхэр ыкъи предприниаихэр Адыгэим щарагъэшыгъэхэр. Къэсэшэжы СССР-м энергетикэмкэ ыкъи электростанциехэмкэ иминистрэштыгъэу. П.С. Непорожнэр гъусэхэр илэхэу Адыгэим къызэрэкогъагъэр ыкъи Мыекуопэ районым, псэуплэу Дахъом пэблагъэу, атом электростанции щашынным пае чыпэлэшко кыхагъэкынным къызэрэкэдэогъагъэр. Джащыгъум Н.А. Бэрзэджым хэкум тхамыкагъо аш кыфихын ыльекъыщт зыфэдэр бюром хэтхэм агуригъэогъагъэ.

Н.А. Бэрзэджым хэкум пэшэнгъэ зыщыдэзерихъягъэ ильэсхэм къаклоц чыопсым зэрар фэхъун зильекъыщт завадхэр ыкъи предприниаихэр Адыгэим щарагъэшыгъэхэр. Къэсэшэжы СССР-м энергетикэмкэ ыкъи электростанциехэмкэ иминистрэштыгъэу. П.С. Непорожнэр гъусэхэр илэхэу Адыгэим къызэрэкогъагъэр ыкъи Мыекуопэ районым, псэуплэу Дахъом пэблагъэу, атом электростанции щашынным пае чыпэлэшко кыхагъэкынным къызэрэкэдэогъагъэр. Джащыгъум Н.А. Бэрзэджым хэкум тхамыкагъо аш кыфихын ыльекъыщт зыфэдэр бюром хэтхэм агуригъэогъагъэ.

А. Ш. КУШЬУ.

КПСС-м и Адыгэ хэкумит искретарыгъ.

(Джыри кыкылэлтыкъошт).

70

ТЕКІОНЫГЪЭМ ия 70-рэ ИЛЬЭС

Мамырныгъэм икъэухъумэн илахьышу хишыхъагъ

Хэгъэгу зэошхом иветранхэр ильэс къес нахь макэ мэхъух. Текіоныгъэм идзэклолхэр мэклэ-маклээ дунаим ехижых. Ау ахэм лыхъужынгъэу зерахъагъэр тщыгъупшэрэп.

телефон аппаратурхэр мэклагъэх ыкли ядэгүгъэклэ нэмийк къералыгъхэм ядэхэм ащаафедхэрэм алахъаштыгъэх. Сыд фэдиз кын хэтигъэми, боевой ыкли политическэ ухьазырынм ар щыпэртыгъ. Закавказскэ дээ округым щырагъеколыцтыгъэ ученихэм шүкэл къа-хэшьштыгъ.

Гъомлэшх Заурбэч непэ къитхэмтыжими, тихэгъэгэ мамырныгъэм якъэухъумэн илахьышу зэрэхишыхъагъэр тарихьым хэхъагъ. Туцожь районым щыщ къуаджэу Нэчэрэзье 1924-рэ ильэсийн гъэтхапэм и 18-м Заурбэч къыщихъугъ. Къуаджэм дэт ублэпэ еджаплэм ар щеджагъ, нэужым Пэнэжыкъое гурт еджаплэм чахь, 1938-рэ ильэсийн къуухыгъ. А лъехъаным гурт еджаплэм къэзыухыгъэхэр къэлэгъэдэж курсхэм аштэхэти, ублэпэ еджаплэм ашырагъэджэнхэ фитэу сэнэххват къаратыщгъэ. Аш фэдэ курс къэлэ Мыеекъуапэ къэлэ ныжыкъэм къышиухи, къэлэгъяджэу ячыл ильэситэло юф щишигъэу 1940-рэ ильэсийн дээ къулыкъум дашыгъ. Апэ Грузинскэ ССР-м икъалэу Душети ашагъ. Аш къулыкъур щехъифэ связистэу рагъэджагъ, агъасагъ. А лъехъаным радио-

иушо шъольырымки псыуцу-пэхэр илэх. Нэмийхэр ялашэ-кли ятехникэкли тегъэпсхъэгъагъэхэми, аш фэдэ къу-шхъэ-бгы гьогу юнтахъэхэм зао аашашынм тегушуухъа-щтыгъэхэп. Пыим пэуульыгъ я 56-рэ Дзээ Гъомлэшхыр зы-хэтигъэ полкыр зэпхъягъагъ. Лейтенант ныбжыкъэр мы чыпэл щыкъогъэ заом чанеу хэлэжьагъ. Станицэу Крымскэм тидзэхэр дахъэхи, нэ-мийхэм яптылпэ пхыратхъугъ. Ар аштэжьи, поселкэхэу Верхний Адагум, Нижнебаканскар, Верхнебаканскар, селоу Молдаванскар, станицэхэу Гостагаевскэр, Гладковскэр шъхъафит ашыгъыгъэх. Мы чыпэлэхэм Заурбэч зыхэтигъэ подразделением идзэ-клолхэм лыгъэу щызэрхъагъэр дээ пащэхэм хэгъэунэфыкъигъ. Еж Заурбэч Щытху тхыльэр Темир-Кавказ фронтим иша-щу генералэу И.И. Масленниковыр зыкъэхэжыгъэр къы-фагъэшьшагъ.

Заурбэч я 185-рэ шхончэо дивизием хэхъэрэ ия 695-рэ артиллерийскэ полкыр хэтэу зэуагъэ. Къэлгъэн фаер заом юкъэхэм адэж а дивизием я 185-рэ Панкратовскэ-Пражскэлэ ильэс төфеу 1985-рэ ильэсийн къыратыгъ. А орденищымэ анэмийкэу Жъоғо Плыжым иорденэу тly, медальхэу «За боевые заслуги», «За взятие Берлина», «За победу над Германией» зыфиохэрэри ыкли юбилей медальхэу 12 къы-фагъэшьшагъэх.

Заурбэч псао, ўлагын тыр-куи темыльхэу зэошхом къы-зэрэхэкъыжыгъэр насыпышуагъэу фэпльэгъунэу щыт. Бэ къинэу аш пэкэкъыгъэр. Зэо ужым ильэсипшым ехъурэ Заурбэч дээ къулыкъур ыхыгъ. Ар артиллерийскэ дээм хэ-тыгъ, батареим иша-щу гиудээу, нэужым иша-щу гиудээу. Къалэу Ленинград офицерхэм яшэнгъэхэм зыщихъагъэхъорэ еджаплэу дэтим чэсигъ. Германием къызекъыжым Тэ-мыр-Кавказ дээ округым къу-лыкъур щихыгъ, къалэу Волгоград дэсигъ. Дзэм къызхэ-къыжым, Волгоград щыригээ унэр Мыеекъуапэлэ ыхъожыгъ, 1957-рэ ильэсийн Адыгэим къэлжыгъыгъагъ.

Дээм къыхэкъыжыгъэ офи-циерыр Мыеекъопэ пивэш заводым ильэс пчыагъэрэ апэ бухгалтерэу, нэужым бухгалтер шъхъафит юф щишигъ, етлан гъомылэпхъеш предприя-тихэм я Адыгэ хэку обе-динин бухгалтер шъхъафит юф ѿшэфэ ар зылэ иль орган-хэм ацлэлэ щытху тхыль 20 къыфагъэшьшагъ.

2012-рэ ильэсийн гъэтхапэм и 29-м Гъомлэшх Заурбэч иду-най ыхъожыгъ, ау тинепэрэ щылэлэ рэхъят къытфэзыухъу-магъэхэм зэращыщир тищигу-пшэ хүщтхэп. Хэгъэгу зэош-хом лыхъужынгъэ щызезы-хагъэхэм зэклэми яшэж тэ-гъэлжаплэ.

Тятэжъ тырэгушхо

Уахътэр макло, ильэсхэр къызекъэлъэклх. Хэгъэгу зэошхом Текіоныгъэр къызьдахыгъэр ильэс 70-рэ мэхъу. 1941-рэ ильэсийн тикъералыгъо ис цыфхэр рэхъатэу псэухэу, ашхъэ фэлэхъэжыхээ, тхъамыкагъор къафыкъокыгъ. Ашхъэ емыгупшигъэх, яхэгъэгэу, янэхэр, яшхъэгъусэхэр, ясабийхэр къаухъумэнхэу зикъаруу къыхыхэрэр зэклэ заом къогъагъэх.

Шэуджэн районымкэ къуаджэу Пицхъяблэ анахь къоджэ цыкликъэм ашыщими, зэо лъехъаным лыблэнагъэ зези-хагъэх, псэемблэжъэу пыим пэуцжыгъэу къидэкъигъэр бэ-дэд. Къэзымыгъэзэжыгъэу ах-тыр маклэл, ахэм яшэж агъэлъялпэл, күлтурэм и Унэ дэжъ щагъэуцугъэ саугъэтын хэк-дагъэхэм ацлэхэр тетхагъэх.

Сянэ ятэу Бзэджэхъыкъо Рэмэзанэ ильэс 30-м итэгъ. Хэгъэгу зэошхор къызжэй. Ленининим ыцлэ зыхыре колхозэу зыщилажъэштыгъэр къыгъани, псаоу къыгъэзэжыщими ымы-шлэу тгыгъо теххагъ. Ятэу Забыт нэхж-лужъ хъугъети, унахъом ытлапсэу, утчэжэгъоу кынагъ. Ишхъэгъусэу Цуцэ сабыицыр къытхэмэнагъ, нахыкъэм мээз заулэ нахь ыныбжыгъэп.

Бзегежев Рамазан Забитович
рядовой

Цуцэ фэдэу унагъор къы-зильхэнагъэу къуаджэм дэ-сыгъэр бэ. Агу амьгъэклодэу, ясабийхэр амьгъэмэлэхэнхэм паса мышылжхэу алэ къыхы-рэр зэклэ ашлэштигъэ. Яшхъэ-гъусэм къарыкъорэр амьшэу мафэм мафэр къыкъелтыкъо-щтыгъэх.

Рэмэзанэ я 64-рэ шхончэо полкыр зышилээр мэзиц нахь мыхьоу ўлагъэ къытешагъэ мэхъу, госпиталын чэфэ. Йылэ къызытеуцожын, ихэгъэгэу къыхуумэнэу пидзэжыгъ. 1944-рэ ильэсийн имэкъугъу мазэ къыщегъэхагъэу 1945-рэ ильэсийн ишылэ мазэ нэс я 338-рэ шхончэо полкыр иш-хончау щыгъагъ. Аш ынж, жъо-нгъюкъэ мазэм нэс, минометнэ бригадэм щылгъагъ тъэцэлжын юфхэр щишигъэх.

Нэмийц техаклохэм яжъалы-мыгъэ гүнэ илагъэп. Сятэжъ къызэриотэжыгъэмкэ, мафэ горэм пыир къашхъарыхын гыгусэхэм янахыбэр аукыгъ. Ежыими тыркъо хыльэр теша-гъэ хүгъэ. Нэмийхэр аукы-гъэхэм зырызэу къаклэхъа-жыхээзэ псаоу къэнгъэхэр ахэтиймэ аупльэкъужхэу къы-зельгъум, жык къымыщэу зы-кыши, къыкъелтыкъо фашистын лагъэу къышуигъэшыгъ. Охтэ дэхэклэе тешлахъэу і-э-пилэгъу къафхъуунэу медес-страп къаухъагъ, псаухэм

макъэ къагъэуунэу къызякум, къэгүйчилэнэу икъаруу къыхы-гъэпти, зыкъигъэсэсигъ. Джая-штэу псаоу къэнэнэу аш ина-сып къыхыгъ. Бэ темышэу Текіоныгъэр советскэ дээклолхэм къыдахыгъ. Сятэжъэу Рэмэзанэ «За Победу над Германией» зыфиорэ медальэр къыфагъэшьшагъ.

Үзэгъэшхохэр зэрэтельным къымыгъэуцо зыщилажъэ-штыгъэ колхозым илофшэн щылъыпидзэжыгъ. Бэ ахэм пшыэрэлтэу ўлагъэр, зэо мэхъаджэм чэнгэшьшагъэр ари-

гъэшыгъэу щытыгъ. Колхозым зыкъегъээтижыгъэн фэя-гъэ. Тракторист пэрытэу аш ильэс пчыагъэрэ юф ѿшагъ. Колхозым хэхъоныгъэхэр ышынхэм, зиушъомбгъуным илахъэу хишыхъагъэр маклэл.

Заор аухыгъэми, тятэжъ тыркью тешагъэ хъугъэхэм агъэгупсэфыгъэп, сымэ-джехэйм бэрэ чэлтэштигъ. Ау ыту ымыгъэклодэу, иунагъо зэригъэштым, исабийхэр зэрэргэдэжэшхэп ынж итэгъ. Зэоуж лъехъаным сабыилл Рэмэзанэ къыфхъуужыгъ, ау ахэм ялшыгъэ икъу фэдизэу зэхишагъэп, ахэр цыкликъэу идунаи ыхъожыгъ. Зяэ жыдээдэу зыухыгъэ сабыйхэр зэ-къотхэу, зэгурьохъяаээ къэтэ-джехъэх, унээж дахэхэр ашлэгъ. Къыкъелхъэгъэ къорэльф-хэлэлхэр, ахэм къалыфэ-жыгъэ сабыйхэр Бзэджэхъыкъо Рэмэзанэ къымылъэ-гъуужыгъэхэм, мамырныгъэм икъэухъумэн илахьышу зэрэхъицагъэр ахэм ашыгъупшэрэп, ишэж агъэлжэлэ, рэгушхох. Икъорэльхэр ашы-щэу Бзэджэхъыкъо Мэднэ «Бессмертный полк» зыфиорэ юфтхъабээм итэтижъ ислрэтигъэу хэлжээшт.

**Нэклибгъор
зыгъэхъазырыгъэр
ПЛАТЫКЬО Анет.**

70

ТЕКІОНЫГЪЭМ ия 70-рэ ИЛЬЭС

Репортаж

ШЭЖЫР КЛОДЫРЭП. ЩЫ!

«Катюша», «В землянке», «Майский вальс», «Теклоныгъэм и Маф» зыфиорэ ордхэр, нэмькхэри цыф жууцхээм якласэх. Ахэр инэу кызыэрэхэрэм тикло хигжэхуагъез ящэнэрэ къэл эджаплэм ишагу таидхэвь. Аш ичхэхэгүй дэж жьогъо плъижьышоу пыльгээм ыбгүхэм Урысынмэ Адыгейимрэ якъэралыгъо буракхэр ашэбайбатэх. Ахэм апашхэхэ чыгхатеу щытым кыратыкыгъаклэхэу мэш цыклюхэр ольгэгүх. Непэ мыш «Теклоныгъэм исиренкы» эзжэштэх аллеир щагъетысыщ.

Цыфхэр кызызехханхэурагъажэ. Апэу зыныбжь хэккотэгэе бзыльфыгъэхэр еджаплэм ишагу кыдэхэх. Якъорэлтф-пхээрэлтфхэр еджаплэм Ѣеджэхэмэ, кыргарагъэблэгъагъэхэу агэ ыктышшошгэ. Ежхэм кызыэрэлтэорэмкэ, сирень аллеир агъетысыщтым хэлжэнхэу къэлкүагъах.

Пелагея Бетюковар еджаплэм пэмчыжьи щэлсэу. Ыш заом хэтгэг. Зэо лъэхъаным кынныбэ зыльгэгъуяхээм ашыщ. Еджаплэм бэрэ къэлко. Теклоныгъэр кыздахыгъэр ильэс 65-рэ зэрэхүрэм фэгъэхыгъеу мыжъобгью мыш щагууцугъэм лъэлпльэ, къэгъагъэу къэкхэрэг егъекъабзэх.

Сиклалэхэри, ахэм ясабийхэри ящэнэрэ еджаплэм Ѣеджагъэх. Мыжъобгүр кызызшызэуахыгъе мафэм дгээтийсигъэгээч чыгхэр ини хууцэх. Непэ сиренхэр дгээтийсигъэштэх. Теклоныгъэр тщыгъупшэ хууштэл, ар зэкэми зэдитимэфэк, — ело аш.

Игъусэ бзыльфыгъеу Светлана Гигинам Пелаге ыныбжь мэфэ заулкэе узэкэлэбэжэмэ ильэс 81-рэ зэрэхүгъээр кытэлэ. Тэгэшшагьо. Ежыри шэххэу ильэс 80 хуушт, итеплэхэе аш фэдиз ептыштэл.

Сэ сяте Тульскэм щизэхашгэгээрэх партизан күлүм хэтиг, — кытфелүүтэ аш. Бэрэ гээзетым кыргарагъэхагъ. Сыгтуупшэрэп. Аш ыцлэхэе сэри непэ къэгъагъэ куандэзгэтийсигуу.

Түми зэрэгкубээхэр анэгүкычэши. Ини цыклюи сэлам кырахы. Дэхэуалэхэр ахэм алогушлох. Ежхэр кызызхубутгээ лээжүр кыннымрэ тофимрэ апсхыхагъэх, ау агухэр агъэцыклюхэхэ.

Шар зэмшшоогу дахэхэр алыгхэу кэлэеджаклохэр еджаплэм кычилэхий. Я 11-рэ ТОС-м иофышэхэм коим иунэ советхэм ятхаматхэмрэ гьогу комитетхэм ялаажэхэмрэ яльусхэу кылоххэх, сирень чыг цыклюхэр бээ алыгъых.

Еджаплэм идириекторэх Хатагова Нелли Аслынэ ыпхүм линейкэр кызызэуухы.

— Еджаплэм щызэхэхтэрэхтэхэхэн анах шхыхааэу мэшлэхтэхэхэн анах шхыхааэу ильээхэхэн анах шхыхааэу.

пае Урысынмэ Адыгэ Республикаан мэдэхээр ягимнхэр кыргаагъалох. Аллеим игъэтэйсэн зэхээзгэгэе кэлэегэдэжэхэу янэрэ класситум ашеджэхэрэх, ахэм язэхэшаклоу Енэмькью Нуриет Борисэ ыпхүм, еджаклохэм янэ-ятхэм, нэмькхэм зэрафразэхэр къэгүүхээхэрэм къало.

Чыпэ ТОС-м ишаа В.И. Задое еджаклохэм закыфэгээ:

— Теклоныгъэм и Мафэ ехуулэу еджаплэм тышызэрэгүйн ныр хабзэ тфэххуу. Ильээсийн бэкэе узэкэлэбэжэмэ заом хэлжэгъагъэхэу тикой щыпсэүүтэй.

Ар ильэс 70-рэ хууцэхэе мамыр псэуклээ зэрэтийн, тиуашшо зэрэшкуантлэм, тисабийхэр зэрэнасыпшлохэм, Хэгэгээ зошхом Теклоныгъэр тидэхэм кызыэрэшцахыгъэм афэгъэхыгъ. Непэ мэфэкэе къэллагъэрэх ихьятиркэе тицагу сирень аллей щагууцысигуу, — къело аш. — Тэ тэпсэүфэкэе заом щифэхыгъэхэм ячыфэ ттэлэхий. Тизэолхэр Берлин кыкыжххи кызызагъээжым, пшэшшэ ныбжыкхэм сирень юрамышхонхэр ахэм атыратакъоштэгэх. Аш кызыгъэхэгъагъэу сиренэр Теклоныгъэм иккэгъагъэу цыфхэм аллыгатай.

2006-рэ ильээхэн кызыкынэдэгээхэу Калининград кызыгъэхэгъагъэу Владивосток нэсэжьею иофхъабзэх «Теклоныгъэм и Маф» зыфиорэр ильэс къэс зэхашэ. Аш фэгъэхыгъеэ мээхээ иофхъюу «Теклоныгъэм исирен» зыфиорэр къалэу Мыкъуапи Ѣекло.

Теклоныгъэм пае, шэлжэхэм

пир кызыдикыгъэм афыжыгъ.

Мэфэ 1418-рэ заор зэпы-мьюу куагъэ. Фашистхэм къалэхэу, нэмькхэ псэүпэхэу мин 70-рэ зэхакъутагь ыки агъэстэгъ, ашпээрэ еджаплэмхуу 344-рэ чышхъяшьом щыщ ашыгъ, бзыльфыгъи, нэжь-лужи, сабийи агу ямыгъо зэхаукихыгъэх.

Цыфхэм милион пчагъэр зэо мешуаам кыхэхыгъыгъэ. Ахэм зэкэми шыгыгъо такыкъ зырыз цыфхэм афырахынэу хууцэхэе, ильэс 50-рэ тыкъэгүүшгэштэгъэ. Непэ ахэм гукхээ тафэшыгъо. Ежхэм язакъоп ар зифэшшуашэр, нахь зишикыгъэр тэры, псахэр аарых. Тицыфыгъэ чэтымынэхэйн пае, тикъэрар тымынкьюнхэм фэш.

Заом хэкодагъэхэм яшыгъо такыкъ рагъажэх. Теогу пэччь макъэу кыкыгъириутырэ зэнкабзэу гум, шхыхэм, шэлжэхэм анэс. Бъэгур кызызэачыштэх фэд.

...Тоо макъэр зэпыурэп. Зэрэхийхэр шыгыгъо такыкъыр! Зэрэхэгъэгоу къэгъеуущуу кынгыхэу, псаоу къэнэгъэ пстэури зэльгээгээс.

Аш ыуж «Теклоныгъэм и Маф» зыфиорэр орддэр кыхырагъадаа. Аш цыклюи ини, кызызеххэгэе пстэури дырагъаштэ. Хэти ыгу иль гүшүэхэр мы орддым хэлхэх, ары заом игимнэу ар непэ зыкхэхуу.

Линейкэр къэхжүүм фэкло. Ар зезишшэхэрэх ахэт шээожын мэкъе чанкэе къело:

— Теклоныгъэм и Мафэ чышхъяшьом тет цыфхэм пстэумэ ямэфэк. Теклоныгъэм и Мафэ — мамырныгъэмэ шхыхафитныгъэмрэ ятамыгъ. Тэ сидигүү заор тщыгъупшэштэ, егъашэл аш хэкодагъэхэм яшэжь дгээклюсштэ.

Агухэр бирсирэгъэхэу, ау анэхухэр кынэфыгъэхэу сирень чыгхэр агъэтэйсигуу цыфхэр чыгхатам рагъэблагъэх. Зын машэм псир кырекло, адрам чыгыгы ыыгыгъ, ящэнэрэх чыг ляпсэм ятлэр къэретакъо. Зэкэри зэдеэжы, зы иофхъабзэх эхэлжээ. Чыгыгъ

хэр зыгъетысыгъахэхэм суурэхэр зэтыхыжых.

— Шуиеджаклохэр непэ фэдэу чан зэпхыта? — таупчы еджаплэм ишаа.

— Тиклалэхэм сафэрэз, — къело директорын. — Тэ, нахьжихэхэм, кытгэххуу ахэм гукхээ, гумэки ямынэу, мыдалохэу, тарихири ашомынбильмэу. Шыыпкээ ар. Ар тэ бэрэ дгээнүүфуу кыхэхэх. Клалэхэр зыщицкыгъэм зэкьюуцох, іэпүэгъуу кытфэххуу. Кыхэхэгъахоо шоицгыу непэ кытфэкъогъэ пстэумэ тызерафэрээр.

Еджаплэм тарихын имузей Ѣизэхэшагь. Аш хэушхъафыгъе отдель и патриотизмэ фэгъэхыгъэ. Иофхъэбзэ зэфшхъафхэр аш Ѣизэхэшэх, музеим ишугъэ къэлко. Аш пэччэнгъэ дызезыхээрэ Енэмькью Нуриет Борисэ ыпхүм ыгуу етыгъэу сабийхэм иофадшэ, ахэм ячыгъ, яхгээгъ, янагао къагъэгъунэу зэригъэсштэх ренэу пыль.

Ильэс къэс, жыныгъуакэм и 7-м, заом иветранхэу коим Ѣизэхэхэхэрэ, шыузабэхэр, зэо лъэхъаным къэхжүүхэхэр еджаплэм рагъэблагъэх. Мыгъэ Теклоныгъэр кыздахыгъэр ильэс 70-рэ зэрэхүгъэм фэгъэхыгъэу юбилейнэ медальхэр кызызэрэгтэхэхэри ахэм ахэтэштэх. Зэкэланэм къэлжүүм зэо лъэхъаныр агу къагъэхыжыщ, еджаклохэм концерт къафагъэлэхэштэ.

— Ильэсбээ хууцэх аш фэдээ зыкхэхэхэр еджаплэм зыщдэгъэлжийхэрэр, — ело еджаплэм идириектор. — Цыфхэр аш къэхжэх, кызызэххэхэхэхэ, агу жы дэхы, Ѣизмынэхжэх агу къагъэхыжых.

Теклоныгъэр кыздахыгъэр ильэс 65-рэ зыщихуу тэгээчээхэе, мыжъобгьюу еджаплэм ишагууцугъэм ыкыбхээ тхильзэгхээштэ. Агухэр бирсирэгъэхэу, ау анэхухэр кынэфыгъэхэу сирень чыгхэр агъэтэйсигуу цыфхэр чыгхатам рагъэблагъэх. Зын машэм псир кырекло, адрам чыгыгы ыыгыгъ, ящэнэрэх чыг ляпсэм ятлэр къэретакъо. Зэкэри зэдеэжы, зы иофхъабзэх эхэлжээ. Чыгыгъ

Шэлжэхэр къодырэп. Щы!

ШАУАКЬО

Аслынгуаш.

ТЕКІОНЫГЪЭМ ИЯ 70-РЭ ИЛЬЭС

ПЭНЭШЬУ Хъазрэт

ТЕКІОНЫГЪ

Рассказ

Сятешу Пенешу Нуҳэ мэлыфэгум и 5-м, 1915-рэ ильесим къехъуг. Ильес 22-рэ ыныбжъеу дзэ къулукум ашаг. Фин заом хэлэжьа, улагъэ кыщытырашаг. Зөвшом ильхан Къохъепэ зэуаплэм клубэу N 17-м имотопонтооннэ полк икъутамэ ипэшаг. 1942 — 1943-рэ ильесхэм эвакуационнэ госпиталэу N 4293-м Калининскэ зэуаплэмкэ пым жэхэхэрэ дзэм ипропагандистэу щытыг. 1943 — 1945-рэ ильесхэм Калининскэ зэуаплэм изэхэд (сортировочнэ) госпиталеу N 4379-м политическе юшэнимкэ ипашэ гуадзэу илаг. Наградэу кыффа шэшошагъэх: орденэ «Красное Знамя», медальхэу «За отвагу», «За боевые заслуги», «За победу над Германией»...

Заор заухым, ильесим къехъурэ сяташым къалеу Ригэ и Первомайскэ районом (ВКПб-м) и Адыгэ хэку комитет иоф щишлаг, сатиушынымкэ хэку исполкомын игъелорышапэ пашэу илаг. Нэужум Октябрьскэ райисполкомын итхамэта, етланэ Туцожу районим иалэрэ секретарыг, хэкуколхозспэолъешынным ипашэ иго-дзэг. КПСС-м и Краснодарскэ крайком хэтыг. Тыдэ зыщэи, «уай-уай» аригъеуяг. Пенежыкуюе Пенешу Нуҳэ ыцэ зыхыре урам и. Ичаныгъэ пае орденеу, медалэу бэ къыратыг. Майорыг.

Зыкіегүхэу, бэрэ зажагъэхэм иго къесыг. Ошхыр тэу-жыгъ, тагъэр шээтэу къыкъыг. Мафэм зыкигъенфагь: къеблагъэ мэфекыр! Ежэштыг мэфекын зэрэунагъоу — бзыльфыгъитурэ шээжыни-турэ: нэнэжыр, аш иныс, тыгъэм ылышлагъхэу ыкли чыпэ изэгъегъуаеху ахэм акуиту. Нэнэжь гъешуабзэкэ ренэ адэгүшүэ. «Сишъау», «сиклап» ылозэ яджэ, чыпэ горэм игуу ашишы хьуми, ыжэ дэмийкырэ «сишъаохэр», «сиклапэхэр»... Аш иджэуап плонэу кла-лэхими къатенэрэ щилэп янни янэжки «нына!» алоэз яджэх нахь, нэмийкэп. Къаджэм щыл-сэурэ цыфхэу благъэу ахэр зышшетыгъэх загъесэмэркье-уэз зешитумэ яупчихэу къихэ-къыщтыгъе: «Ори нэниту ил,

мыдрэми нэниту ил, адэ ны тхапша тумки шуулэр?..»

Езбырэу зэргээ-шагъэм фэдэу ыкли лэшэу ягуапэу кэллитумэ джащ лын-птиэу зэдьрагъаштэу къаощтыгъэ: «Тя-нэжь тэ тянэм фэд! Джащ фэдэу бзыль-фыгъитури тянэм фэд!..» Янэрэ янэжь-рэ яупчыщтыгъэх шээжыгъитумэ афэ-гъэхыгъэу: «Тхэм зэриложынэу, ори ыкли ори шхэпа-хэу шээ түртү шуул. Адэ тхапша зэкимки ахэр зэрэхъухэр?» Рыра-зэхэу ыкли зэрэг-шохэрэ къахэшэу къаощтыгъэ

ахэм джащигъум: «Шыкуркэ джиуруу ахэр зэрэхъухэр?»

Джы мары бзыльфыгъитумэ джащ фэдэу заор къежьэним

пи унагъом ратыжыг. Унэ нынкьюшыр зэфедэкэ дэгьюу зэпаплыхааг, ашэн фаехэр

тхаматэм къафинъэнэфагъэх ыкли агу амьгъекодынэу къари-

шэплыгъэ анэгү кытырегъахъэ. Унэм изагъэхэрэп, исынхъурэп. Клэкыхы ыкли псынкэх ахэм яльэбекхуухэр: унэм екых, къехъажых, унэм екых, къехъажых. Сэмэркээп ныла. Нуҳэ Краснодар къэсыжыгъэу зэрэ телефонограммэр къа-зыфигъэхыгъэр мэфиш мэхү, мидкэ къягуарэм фэдэу, мэфиту хуугъэу зэпымьюу оох къещхи.

Непэ ошыу, мэфэ нэф, тыгъэр шэлтэхэу къепсы. Къушхъэмэ анэсэу ошьочапэм зидзыг, нэм къыпэдэгэгурэ ос шыгу фыжхэр зэдьпэбгьюу къэльэгъуагъэх. Ошьогу шхуантээм лъэшэу зиётгыг. Бэмышуу лэжыгъэр зыщыуахыжыгъэ губгьюом ерагъэу хэпшыкэу тыгъэхъажыр шуулалэ. Тыдэки чышхъашомын ошьогуми хъяр-мэфекыр ашызэхэшүэ. Маджэр аш фэдэу къызыщыхэх-кырэм нэнэжь мырэущтэу ылоу ихэбзагь: «Мафэм мэфекын зыфегъекерак!» Зэп, топ непэ ар къызэриуагъэр.

Пчэдэйж къыщегъэжыгъэу чыпэ изэгъешуухэрэп, агъэп-сихи атлупшигъэхэм фэдэу, къырачыхыакы нэнэжьрэ на-нэрэ акуиту. Щэдэгэтухэр зэпагъэузэ, мызэу, мытюу, үульхъэр ажэ зэрэдэлтээ, іэнэ лэлкүүщим къэрылтэхээ

зэхахыгъэр афаотэнэу, щыгъуазэ ашынхэу.

Етланэ, тамэ къагоклагъэм фэдэу къакырым зыкычы-рагъэхыти, акэцэ чыг лаг-гэу щагум дэтым дэклуа-щтыгъэх, гыгум еллыштыгъэх, куми е машинэми зыгорэ кырэкломэ алоти. Акацэм къеп-къэхъижхэти, унэм ильэдэжы-щтыгъэх, икэрыкырэу та-нэм къэрытысхэхэти, шхынэу тэлэ-къягъэм хэхэу фежъэжыщтыгъэх. Ау шхынэу шаагьюу къорэп. Непэ мэфэ шхъаф, мэфэ гъэшэгъон — узылтызыщэрэ, макъэ къыозытырэ маф, поэ зыпты мафэм фэд, зыфэпхыни, енголенди умышлэу, уакыбкэ зыщызэххырэ маф: «Кык!!.. Кык!!..»

Аш иджэуапэу уг зыгорэм зыкыщегъэхые, бгэгум къи-тэдэжагъэм пкыышхольир зэкэ зэлэеку, къышоцыр къэтэдэж. Йуклоцым уитхалэу зыгорэ къигъольхаг. Зэшломытхынным, жын къыщэн ылъэкынным пае зэшитумэ анахыжыр къекууаг: «Къэбыйб!..» Джащ лылытэу тхакумэнэуыр къыуигъау самолетым ымакъэ къэлүг. Ондэжкыр тыреутыба плонэу, джарэу лхъанчэу унашхъэм зышхъаригъэхыг. Зэкимэ, зэшитур ыкли ахэм яниту, псынкэу щагум зырапхыгъ. Зэшитумэ анахыжыбм бзэпсым фэдэу зикьудыгь, ильи, хатэхэр зэпичихээ, чылэм щыщ цыфмэ коцышхъэхэр къызыщауфоищтыгъэ губгьюом занкэу фиушшокуу: «Мок! Мок!» къаджэштыгъ бъоджыр, къеджэштыгъ гыгум лъэгээ къыхэу губгьюом щыхи-убыкыгъэу моторитф зиэ самолетымкэ, мэбыбэу къызыш-шуагъэшызэ, къызыщичыхэ-щтыгъэр. Үүж итэу чьэштыгъэ ышнахыкэ гур зэригъэгъоу къельэгъ: «Сыкыышымбин! — къызэпльэки ылэригъохыг, «къысклах» къыригъэкэу ыкли нахь псынкэу чьем джыри зыритыг. Аш фэдизым самолетым, зэкимэ сэлам арихырэм фэдэу, чылэр хураеу къы-быыхыи лэжыгъэр зэрахы-жыгъэ губгьюом къыщтысынэу фиузэнкыгъ. Коцышхъэхэр къэзыуфоищтыгъэхэ цыфхэр, самолетыр къызыщтысынэу чыпээр къаукъэбзызэ, зэлукотыгъэх. Ахэм ашыщ горэм, лъэкимэ ялэтилумэ афишизэ, къыуаг: «Къячэхэрэп ахэр — къэбыйб!..» Тээкли тыригъашы зэфхысайж къешэ плонэу къы-пигъэхъожыгъ: «Непэ мэфэ шаагь! Зэкимэ зыщимэфек маф!»

ыпекиэ зятэ жэгъэузым илъыкли ибэу къэнэхэ шээуитумэ мэфиш хуугъэу ятэшэу Нуҳэ къэклохынным къэгүштэгъэх, дэгүзажоштэгъэх. Нэнэжь зерилоу ильес къинхэм, зэрэдунае къызыщыхыгъэ лъэхьаным ахэм ылэгээроу ыкли гу-гыапэу ары ялагъэр. Мыш фэдэщисэм ар къеушыхыаты: заор анах зыщыжьотгээ ильесим райкомым къикил лыкло горэмынх ажэх колхоз тхаматэр игъусэу къэлгъяг. Тхалэ тхыгъэхэр къаштагъэх, заор къыратхыкыгъэ тхыль тхав-

ли, игъогу тхажыгъ. Аш үүж зы мафекиэ унэр аухыгъ, телеграф пкъэухэмрэ пхъэмбгүхэмрэ кухэмкэ къырагъэолла-гъэх, лъэгүцымрэ къакырымрэ ашхъэ гъурыжь атыральхагъ. Шыхъафым къеклонлагъэхэр зэ-кэ нэнэжьрэ нанэрэ, нэмийкэу къэплон хъумэ, нэнитумэ дэгьюу ахъэгъягъэх. Зэшаххээм, пхъашшэм анахыжыр къэ-тэдхэгъ, бзыльфыгъитумэ за-кыфигъази яупчыгъ:

— Сыд тиэшлагъэ къешуула-лэрэр?

— Тхашууегъэпсэу, Тхэр разэ къышуфхыу — къыуагъ нэнэжь. — Дунаир зыщыкүутэрэ лъэхъаным унэ языгъэшыре хабзэм зи пфешэштэп, — къы-пигъэхъожыгъ.

— Олахыэ аш нахышоу ухэтки къэмийжын, — пхъэшэ анахыжыр игъусэмэ алу-гушуагъ. — Алахым мы унэм шыучегъэтхыхаажь, гушуагъо-ре насыпэр яклюапэу шу-фхъу.

Джы мары ильес пчагъэ тешлагъэу, а гушуагъор ыкли а насыпэр благъэу унэм къе-клонлагъэх, нэнитумэ ахэм акуитурэ агууки ашхъэки ар ахошыкы, гумэк тхагъюм

унэм ичыгъэх. Къакырым зы-рагъэхыщтыгъ, Ѣрыш джэгу-льэхэр — самолетиту — зыр моторитф, адэр моторищ зиэхэр зыкъот къогъум самолетхэу, жын хэтхэу еж-еҗэжырэу метрэ пчагъэ бы-быхэти, мыкъутэхэу уцым хэ-фэжыщтыгъэхэр, тэнэх лужум хэшшыкыгъэ танхэу машшом хэмистыхъэштыгъэхэр, сыдкэ-еуагъэхэр, зэрэупышкүхэрэр ары нахь мыхумэ, афэмийку-тэштыгъэхэр. Джэгуалъэхэм адэх чьэштыгъэх гушуагъоу

ТЕКИОНЫГЪЭМ ия 70-рэ ИЛЪЭС

«...Щыхъагъэп,

ЗАОМ нахь мэхъеджагъэ, жъалымыгъэ, нахь мышлхъэ цыф къыугупшисыгъэп ыкын къыугупшисыгъынэп сидигүү! Сэ сипоэтическэ творчествэ заом — анахъэу Хэгъэу зэошхуу 1941 — 1945-рэ ильэсхэм ыкын Афганистан тидзэклөхэр зэрэцэзүауягъээм — чыпэшхо щеубыты, сыда пломэ ащ сэ сыхэмлэжъагъэм, сэри сыгу къырыкъуагъ ащ ищэрэх плыыгъэ, ерагъэуи сыкъыкэрызыжыгъ: мэзил нахь синьбжыгъэп ар кызежъэм, мэфэ зытүүг нахь тэмшлэгъэу тирайон пыим ыубытгыг ыкын ишазмэ шийжкээ мээ зыхыблырэ тикъоджэ ураммэ арыкъуаг, сикъуаджэу Козэти къыыхыбытэу, ятепльэ мэхъаджэ изакъоми, гур ыгээтхитхэу...

Сятэу Мэхъюш Ибрахимэ заом апэрэ мафэмэ къашетъэжъагъэу аухыфэ нэскэ чаңэу хэлэжъаг. Заом имашо фашистхэмкэ Кенигсберг щиухи, ащ раши Темир Китаеузы миллион хуутигъэ Квантунскэ армием изэхэкутэни илахышу хишихыи, игъехэгъэшхэр ибъэхалхъэхэмкэ къэльягъоу 1946-рэ ильэсэм кынгъэзэжыгъаг.

Зэоуж ильэсхэри дэгүүгэхэп, заом тыркью тихэгъэгэ къытырищаагъэмэ къахэкъеу, ащ 1947-рэ ильэсэм къехүгъэгъэ тээблэшхори хэтыжыгъ... Арыш, сэ, шьэожые цыкъум, спеклэкыгъэм изакъоми, ашкли къеслошьущ икъукэ заор зыфэдэр, ащ зыщудзыен зэрэфаар.

А съхъэ къырыкъуагъэм къытыгъэх ыужыкэ стхыгъэ усэхэу «Ори умыгъяу...», «Тиджэгукъяэр, тиджэголгыгъэр», «Сабыгоморэ заомре», «Тхэгэйон фае уятаа уйлэнэр», «Тяга имедаль» ыкын нэмийхэр.

Ащ къаклэлтыкъуагъэх зэфэхъысиж, зэгъэпшэн гупшисы куу игъэктотыгъэхэр зыхэлхэу, эпическэ произведение инхэу «...Щыхъагъэп, щэнбэзэп, адыгабзэп»... ыкын «Чэтэ чэгъым «нан» щызымыштхэр» зыфиохэр...

Текионыгъэшхор къызыдэтхыгъэ мафэр ильэс 70-рэ зыхылхурэм а поэмээ кіэклэ

сакытегушыиэнэу сыйфай, тинепэрэ мафэ епхыгъэ шылын къэхэу сэльтигъэш ыкын мамирнгъэм игъэптиэн ялахышу хашыхъэшүүным сицыхъэ тельтиш.

Къеджэжъээн апэу зыцэ къесуагъэмкэ, шхъэу фэшыгъэр — ...«Щыхъагъэп, щэнбэзэп, адыгабзэп»... къызыхэсъгъэм итугъу ыужыкъе къесшыщ.

Гушылапэм къыщысэо «Къуджэу Тэхъутэмькъуае щыщ Мэзыхъэко зэшыхэу Хэгъэгэу зэошхом лыхъужъэу щыфэхъэхэу Хъаджыбэчир, Юсыфи, Даути, Шухъашиби, Щэбани, Хъалиди ыкын тхиль къызыфарагъэхи ари агъезжыгъагъяу, ау... зэшиблэ ашыщэу псаоу къэзгъэзэжыгъэ закъоу Абубэчир, ахэм янэтэхэу Мамырэ Лалыурэ. Джаш фэдэу тихэгъэгэ ишхъафтынгъэ пае зыпсэ зытгъэхэм, хэлэжъагъэхэм, ахэм янэтэхэм, яшхъэгъусэхэм, яльфыгъэхэм, ягупсэхэм афэгъэхыгъ» сэлош.

Зэрэшүүльгэйоу, мыш ылъапсэр хуугъэ шылыкъ, ахэм апьтэ къэбархэр къесуагъойхи, зыхэлжъэгъэхэх операциемэ язэрэштигъэр тхильгэу щыэхэмкэ зээгъашхэи, ахэр зэфэхъысихыи, художественагъэри кыгъужъэу поэмшхуу стхыгъэ ыкын къыздэхъугъэхэр сэльтиш.

Уныбашъокъ
мэзигбъо къепхъакынышъ,
Кын мыгъуаекъ
ар плунышъ, улэжъынышъ,

**Шхъафитнгъэм, нэу —
хэгъэгум якурмэнэу
Льфыгъэ закъори
ялтынр кыны дэд.**

**Нэбгыриблы хуумэ
адэ ар сид фэд?
Нэбгырэ пэлчы зэрэхахъор
рэм хэвшыкъеу,**

**Ныри тыри къо зэшиблым
щыгушыкъеу,
Алхуу цыкъуитли дэхэ дэдэу
ямышыкъеу
Мэзыхъэко унэгъошхуу
къежэгъаг...**

**Тхъамыкъаагъоу апэ ильир
хэт ышагъ?** —

сэлош, поэмэр къесэгъажэ ыкын Мэзыхъэко унэгъошхор жын ки алэ зэклэдзагъэу,

зэгурыло-зэрэлтигъэж адыгэ унагъоу, жырь зыщырящысэу, кіэр зыщаашоу ыкын зыщаалтигъэу, шум кіэхъопсхэу, хъярым фэорышшэхээз къызэрэшэдэжытгъэхэр заом ыпэклэ, ем емгупшишхэу, къесэгъелтагъо.

Ау... о узэрэштигъуу закъеу зэклэри хуутигъэмэ, ашыгъум щыэнгъэр тхэгъоноеба, джэнет щылакэ тиленееба! Ар хэти къынфидэшт, о ылэ уригъешынр? Тэ тисоветскэ щылакэ ары фашистскэ Германием къемыкъухэштигъэр. Ехъмэ анах дэгъу щымышэу, ащ къыхэкъеу зэрэдунау агъэорышэн фаеуи

Ау шүүзэу сабийхэр изакъоу къызэлхэнэхэрэм шээныгъэшо зэrimыгъотыллэжынр губьэн дэдэу сщыхурэп.

**Хъаджэбэчир
зухъазырышъ,
ибын зезэрэф,
Ишхъэгъусэ ихъэдагъэшъ,
ылэ укимыиф...**

Ильфыгъипли

гумэкъилэу нэмьиз-тумыз,

ышылхъуиту

замшээжышишоу

нэпсыр нэм кыкъеэз...

Нахыкъеэхэм лыгъэ ахэлэу

ушыйхэр ралохээзэе нахыжыр

аьэкъуатэ, Хъаджэбэчир, шузыми, ильфыгъэ цыкъуми агу

зэплтыжыщтыгъэх. Аары, ипынштмэ тэ анах тывэрэлэшыр ешшти, куачиэу илэр зэклэ пъэбылтигъяу, ошэ-дэмшышэу къызкытихыллагъэри.

**«Къэтэдж,
хэгъэгум инышхор,
Хъадэгъум къыфэтэдж!
Фашизмэу клочэ шуцэмэ,
Пэгъокл мэцэшхом,
мардж!» —**

**Шхъацышьор
къыгъэтэджэу
Орэдьир къежэгъагъ —
Хэгъэгур къыдэтэджэу
Зэфэдэу фежъэгъагъ.**

**Къокылэу тигъунапкъэ
Мэшшошхом зэльиштагъ.
Хэгъэгум ыгу шылыкъэ
Къикъуатэу къыфежъагъ.**

**Лыгъэшхор
къыльэкъуатэ, —
Шхъасынчъэу
Іэтхъо-лъатхъу.**

**Тэри тыхэхэкъуатэ,
Зэрэтфэлээкъу тетхъу...**

Унагъо пэпчь къынэсигъэз заом итхамыкъагъо. Хэгъэгур гумэкъым зэлтиштагъ. Хащирэр — хащэу, ежь-ежырэу къорэри аш фэдэу хуульфыгъэу зыныбжь тэфхэрэр зээ машомою хохэх яхэгъэу къаухумэнэу. Мэзыхъэко унагъоми къынэсигъэз а гумэк зэхашхээр.

**Мэзыхъэко зяунэ
непэ бирсыр.**

**Апэрэр агъакошь заом,
зэкли зэрымьр...**

**Къызхигъэшырэп ятэу
Лалыу, уеплмэ, оры-сэр,
Зыргэхъышишоу лыгъэм
«хуупх» ти Мамыр.**

Джар адыгэ зекуяк. Зиакыл уцуугъэ нэж-түүхээмкэ адыгэ зэхэтигъеу дэзыгъашт.

ынэтийнэу дахэу къадэгушыэ, агу амьгэкъодынэу къарело.

Ягъо къесмэ зэклэлтигъохээз, зэклэ Мэзыхъэко зэшиблри зы адыгэ унагъо икъыгъээу заом тохъэх шхъадж къитефэрэ иллы тахь ыгъэцэклэнэм фэхъазырэу:

**Апэрэр,
анах чьэлхыгъэр,
апэрэу ежагъ...**

**Ошоо шхъантэу
ашхъагыгъэр
гынагъэу кылагъ...**

**(Аужылкъэу агъэкъуатэрэр
къышлагъ...)**

**Зыныбжь икъугъэ
нэбгыритфыр
шэхэу къэлъыкъагъ.**

**Хъалиди...
имыкъоу ныбжыр —
ари альыкъуагъ...**

Заор — джэгоп. Заом укынни, улагын хэхъуухээ. Ар тхъамыкъэхъоху илахылхэмкни, зыдэкыгъэ чылэмки, лякъомки, лъялхэмкни, хэгъэгумкни. Ау анахэу аш иллыз зэхэзшихээрэр анах къышишхъагъэхэр, иллыз шылыкъэхэр арих:

**Тэхъутэмыкъуа
бэ дэкъыгъэу хэкъодагъэр.**

**Фэолцх тхъалэ бэ
гүххэу къызфэкъуагъэр.**

**А зы быним
тло къыфахъэу къыхэкъыгъ.**

Ау зыхыблэ...

гүхъум гүхъэр зэпикъыгъ.

**Нэпс щыугъэу Хъаджэбэчир
фырагъэхъыгъэм**

Лъэуж мэлоу нэшхъэй

нэгумэ ашишыгъэр

Чьэлхыгъыгъо имыфагъэр

къэуцыныжьи,

**Зы тхъамыкъаагъом
зы тхъамыкъаагъо
къыхэхъажыи**

**Къызалопчым
я Юсыфи щымылжъэу,
Чылэр шыгъью,
гupsэу яэм зиуплэлжъэу,
Къэбарышу**

**джы заом къикъеу
емыжжэжъэу**

**Мэзыхъэко бын-унагъом
ригъэжъагъ,**

**Тхъамыкъаагъом
икю-ичээ кынгъэжыгъ...**

Къызераукаагъэр ашлапэу, зынчжээтилтижыгъэри гъэнэфагъэу хэхъуадэрэри тхъамыкъаагъу. Ау аш нахь тхъамыкъэгъэ зэрэхъуагъэр амышэу къодырэр, ибэни утехъажын амали щымышэу. Аш фэд Юсыф къехъуллагъэр:

**Къаукъыгъэу къызщаукугъы
ашлагъэп,**

**Гъэри хуугъэу
альэгъугъэу къарауагъэп.
Юсыф мыгъор къодылагъ
мэкъэнчэу.**

**Ильэсэбэрэ ежагъэх
пкэнчэу.**

Аш фэдэ къодыкъеэ щэц бэу гум къыргъахъэ ильесть лыуз къыфихызэ:

**Ар зыгъэллэжыгъэ
къэхъуагъэна?**

**Чыгум ихъэдашхъэ
ратыгъэна?**

**Е концлагерь горэм
дэлхъягъа?**

**Гукъэгъу фызиэн
ышхъягъ итыгъа?**

**Хъакъэ-къокъэ гъэблэ лус
хуугъэна,**

**Къолэбзыумэ
аулыгъуагъэна?..**

Къин-гүзэжьогу аш фэдэ улчэу ныр зэзидэрэмэ яджэуап къэмийгот мы зы мафэу, мы зы ильэсэу:

70

ТЕКИОНЫГЪЭМ ия 70-рэ ИЛЪЭС

ЩЭНЭБЗЭП, адыгабзэп»...

ПТР къыхъэм
къергъэлкагъэу
Зичэзыу къащ шуцэм
ар фигъэпсээ,
Зы такъикъкэ къипэу
адрэр къэо —
Зауи бани Дауткэ зэпэо...

Чылэм джыри
тхъэпэ шуцэ къошт, —
Мэзыжъэкъомэ янэбгырэ
агъеещ...
— Ащ къышыуцщтба? —
Лыкъотшт...
Зыщтыгъэм дэжь
псыфабэу ылпэс
Зэкъоши къехалэм
дэль Хъалидэ. —
Нью хъугъэу къильэко
и Лидэ (икъэщэнгъэр)...
Мамырэ Лалыурэ яблонен
ре яклалэу Абубэчыры хэкъо-
дагъэу али тхъапэ къафагъэ-
хъи, ари агъеежыгъагь. Ау
инасып къыхъи, укыгъекъэ
альытэгъагъэм зыкъишэжьи,
госпиталым улэгъэ хъыльэхэр
тельхэу бэрэ чиэлтыгъэм,
псаоу къэкъожи ыгъэгушошагъэ.
Быни илэ хъужки, къуи къыфэхъугъ,
игъо къэси икъорэл Рустам
дээм къулыкъур дэгъо щи-
хъыгъ яти ятэжь ыгъэгушошоху.

Ильэсэйбэ тешлагъ Текионы-
гъэр къызщдэтхъгъэу Хэгъэгу
ззошкор зыщтыуухыгъэм. Ти-
хэгъэгушхуу тызэмийгъэгъэ
зэхъокыныгъэхэр фэхъугъэх:
СССР-р зэхэтэкъуагь, тхъамы-
къэгъо 90-рэ ильэсэхэр щечы-
гъуаехэу зэпьтчыгъэх.

Уасэ зимиылагъэм
фаши хъугъэ,
Зилагъэм
зи ымыосэжы тшыгъэ...
Тызэсагъэу
бэхэр зэблэтхъугъэ —
Тызэрыфжыщты машэр
ттхъугъэ...
Тимэфжыгъабэ чытныагь.
Ау зытеки хэт,
е къызытехни —
Агу зырехни Ѣыэр,
зыремыхни —
Афэхъу-афэмыхъуми
зы къэнагь:
Текионыгъэм
ар имэфэк маф!

Мы поэмэр зыстхыгъэр
бэшлагъэми (къызыдэкыгъэр
1998-рэ ильэс), непэрэ мафэ-
мэ атефэу, ахэм яхуулэу стхы-
гъэм фэд. Зыфаслорэр — ти-
текионыгъэ имэхан зыгэцьику
зыштоигъохэр е тэрымырыхэу
фашизмэр зэшлозыкыгъэр, ар
США-р арэу къезыгъельтагъо-
рэмэ япчагъэ хэхь. Ау ащ
тэ тэуцоплэн тлээкъыштэп, афэ-
тэдэштэп ар. Фашистскэ Гер-
манием тебэнхъэз текионы-
гъэу къыдэтхъгъэм зианахь
лахьышхо хэзылхъагъэр, зи-
цыфхэр анахъэу хэкъодагъэр
тэры, СССР-ыгъэр ари! Текио-
ныгъэм имэфэк —

Къэнэгъэ мэфэкимэ
ар анахъы ин:
Хэлэжагъ аш
зыр икъыдэхыны,
Зыр ытугъ икоц
шүүзэбэ хыны,
Зыр чэсигъ гъэблалзу
ны къэлхынны...
Зэкъами зэфэдэу
агу къинагь —
Шхъадж илах
хъалэлэу хишихъагь.

Жъоныгъуакэм и 9-р мэ-
фэкъышу, то хэлээп, ау орэ-
дым къызэрэшилуу, нэкум нэ-
псыр къемычэн ылъэкъирэп
тичэнахъэхэр тыгу къызыкы-
жыхъекъэ.

Къиним икъинижь
Абубэчыркы
А мэфэкыр,
шыхэр ыгу къэкъыш.

Ау Ѣылэнгъэр зы чылпэ
итрэп, лъэклутэ, къэнагъэр
ঢылэн фаеу Тхъэм ытуагь.
Ллэужжыкъэхэр ылъэкъэ лъэклутэх
янахъыжъэм яшшушагъэ осэ
икъу фашымэ, ахэр къызэр-
мыгъэукитэжыщхэм егупши-
сэхээз. Ллэужжэр пшъэхъу зэ-
рыблэу зэпхыгъэхэу лъэклутэх.
Ллэужжыкъэм шхъэкъэ-
фэнгъэшхо афыряя яна-
хъыжъэм:

Ипхъорэлэфэу
Мэзыжъэкуу Рустамэ
Тэтэжь ышхъэ къынэсэу
ытамэ
Къельэгэкъими
лъэхъэнэ дэгъэшшэу,

Ельэхъчэки
адыгэгъэ фэшшэу...
Ятэжь, ятэжь ышмэ
афэшшыпкъэу,
Къымыгъэукытэжынхэу
ишишыпкъэу
Дзэм къулыкъур щехы
щытхъуи пыльэу —
Щэгушшукы тэтэжь
ымыгъэбильэу.

Псылпэм псыкъэр
ренэу зэрэлтыкълоу
Ллэужжыкъэр
лъэкъло ллэужжыжъым...
Фэхыгъэр мылкъэнчъэр,
ащ иллыкълоу

щымыгъэхъэхъэгъэ гъозэ тхыль-
хэр къынфагъэхъыхээ, яхъэ-
дашхъи утемыплэжэгъэу, анэ-
гушо пээрэмыгъэхъыгъэу, яхъэ-
дашхъэ зыдэшыгъэри
умышшэу бгъэжжынхэр псынкэ
хуна. Къесмыгъа ари пэччы
ащ ыгу зэрэзэгоутыгъэр! Ащ
иуужи зы мэфэ закъуи ахэр
нүүн ыгу хэзэгъэхээл. Чын эс
шхъаша фэсэшы сэ Мамы-
ры! Мамыри, ащ фэдэ бзыль-
фыгъэхэу зилл, зыкъо, зикъо-
рэльф хэкъодагъэхэм, яофшэн
мыуухыжъкэ Текионыгъэшхом
зинахьышу хэзэшьхъагъэхэм,

Шылэклакъэр рэкъо
лъэужжыжъым...

Поэмэм шхъэу илэм имэ-
ханэ непэ къызгурмылон къэ-
хункы мэхъу ныбжжыкъэмэ
ашишшэу, ащ пае къэсэуп-
къэлкыи...

Заом къикъирэ письмэхэр
конвертим дэлтыштыгъэхэп,
тыдэ къырахынгыи заом имэ-
шо хэтмэ конверт? Тхъапэ
агъотыми гушшогъуагь ахэмкэ.
Ащ пае ежь письмэ тхъапэр
шыкъэ гъэнэфагъэ илэу къа-
шыхъети, къызэкъоцымыхынен
ыкъи Ѣенэбэз (треугольна) шува-
шэ илэу, адыгабзэкъэ къа-
тхыти, къагъэхыщтыгъэ. Тыдэ
урсызбэлкэ тхэкъэ тэрээ Ѣи-
шэныгыи а лъэхъаным адыгэ
нью? Мамыри ащ есэжыгъэу
хэтзэ, зичээюу къэкъогъэ тхъа-
пэр ахэм афэдахэп еплымэ:
«Шхъагъэп, Ѣенэбэз, адыга-
бзэп»... Зэклэм ышшо къыпьизи,
къэхъугъэм гу льтэ фежъагь:
зэпэплэнитл, плуакъэ, уры-
сызбэлкэ тетхагь. Къыригъа-
джэхэм... Зимыщыгъэхышьюу
къызэхфагь. «Красноармейцу
Мэзыжъэко Хъаджэбэчыр лы-
хъужъэу ихэгээгү къызхумээз
фэхыгъэ» къышчиоштыгъэ ащ.
Етлани аши есэжыи фежъагъэу
гүгъэ учыыгъэу къызэкъэлъяк-
щтыгъэх ахэри.

Егупшигъэгүай, къэлгъуай
мы ны тхъамыкъэм ышчэгъэр:
къуибл зын ыуж зыр итэу

поэтическэ гущыгъэхэр прозэ
къызэрыкъо гущьээкъэ.

Зэшмэ афэгъэхыгъэ сиусэкэ
ситхыгъэ сиуухыжъмэ шоонгыу:

Улмэ,

сыдигъуи лыгъо уифэн!

Заор къызэрежэйэу

къуагъэр —

Хъаджэбэчыр —

Анахы чъэпхыгъэу

анахы Батыр.

Ростов-Доны дэжь ащ —

иаужырэ зау.

Зэрихабзэу,

пым пхъашэу Ѣыжэхэу

Жыуу:

Блэгъогъо ны тхъамыкъэм

къуибл ыгъэкъолтагь,

Хъаджэгъу машом

ылэшхъитлукъэ

псиблыр хиутагь...

Блэгъогъо гучэ яжээм

тэлпэр хиухуумагь,

Игъо къэсмэ,

хихыжынэу

гугъэр ыгъэшшуагь.

Къэлэ зикъэмийшэу

хащыгъ дзэм Цэбан.

Жыы къыримыгъащэу

пым жэхэбан...

Къэлүээ игугъу дахэу,

зэкъэм зэпыуугь. —

Пкъэнчъэр

нэу ежагъэм

анахь тхъауагь.

Жыуу:

Шыуз-къэлэ дэклутэр заом

— Шхъашиб,

Фэхи, къыщинахъэр —

шыузаб, къэлэ иб.

Ллэгъэшь, зыдклутагъэм

шу ар Тхъэм Ѣишиын,

Дэгъукъэ ипхъорэлэлфи

игугъу зэлъашын.

Жыуу:

Шыуш къэлэ зэклэу

гохыгъэ Юсиф,

Ехъуапсэу Ѣылагъэр

сыд фэдизы цыиф!

Ащ къыгъэзэжынным

пшъашшабэ пэлпъагь,

Плэгум шъэфы-шъэфэу

бэмэ Ѣагъягь.

Жыуу:

Сталинград зэошхом

Даут хэлэжагъагь,

Үлгээшхо телъээ,

афыумыкъыгъ.

Танкхэр ىекъиутээ,

пым эзэуагь,

Утын икъу арихзэ,

ежри къаукигъ.

Жыуу:

Хъалид анахыкъэу

«анахы къэсагь» —

Ауж хъун къэнэным

ни ти къэхъопсыгь.

Ыныбж имыкъуугъэ

ежри ашлокъагь.

Партизан чанэу

ари хэкъодагь.

Жыуу:

Я Абубэчыри

дэгъоу ащ зэуагь,

Хэкъодагъэу али,

ари агъягь

Ау къызэпкылжы

70 ТЕКІОНЫГЪЭМ ия 70-рэ ИЛЬЭС ТЫКЬЫЗЭПЛЪЭКЫ ГУЩЭМЭ...

Къехъугъэ цыф пэпчъ зэ-
горэм дунаим зэрэтекъижы-
щтыр шъэфэп. Ашт епхыгъэуи
тигашэ лъэужынчъэ хүн зэ-
рильэкъыштим тыгуке темы-
зэгышшоу щыэнэгъэм зыхэ-
тэгъанэ. Таужкэл къанхэрэм
тызрашымыгъупшэнэу, ахэм
шыкэл тигугуу зэрашыжынэу
шыкэл зэфэшхъафхэм тяусэ:
джыри тызэрэпсаузэ йоршыгъэ
саугъэтхэр тэгъэпсих... Зиакыл
джыри мычъэпхыгъэктэл тлъы-
тэрэ тибынхэм ар альгэгуба,
кыцдашэба — къэтэджых ахэр,
ежхеми саугъэтыхкэхэр зы-
фагъэуцужынхэу фаехэшь,
апекэ щылагъэхэм агъэпсыгъэ-

жээр якцэнэклальхээүү, ашомы-
былымхээ зэхагъэтэкъонхуу
фежьех. Лыгъэм ишэхьэ
мэхъаджэхэу кызынхиубытэльхээ
зэманым кыыхаххэрэр ягъуа-
зхээу Ыашэрэ куячлэрэклэ кын-
зэрагурыуо зэфагъэр агъэуу,
шхъафитныгъэр узыфаер зеклэ
пшлэнным рапхышь, нэмийк го-
рэм ишхъафитныгъэ лытэнэгъэ
фэпшыныр якцэнэклальхэу шхъа-
шьорыклоныр язеклуул. Лы-
хъужь штыпкъэхэр пыйклэ агъэ-
уцугъехеу якъашхъэхэр джэ-
гуплэшхо ашых. Ильэс заулеклэ
тызеклээбажымэ аш фэдэ цыиф-
хэр куп-купэу Урысием кын-
зэритаджэхэрэм яхылгэгэе къэ-
бар гомылухэр мызэу, мытлоу
телевидениемклэ, гээзетхэмклэ,
радиомкэ кытллыгэсынтигъях.
Штыпкъэ, аш фэдэ къэбархэр
нахыбэу кызынтигъяхэр
Украинэм икыблэ-къоклыплэ
льэнүүкө граждан заор кыышы-
зэклагъэблэнным ынталокл. Мы
уахътэми ахэр шүурсылуклэ
къатлупшиштхэп, Хэгъэгу зэо-
шхом Теклоныгъэр кызынтида-
хыгъэр ильэс я 70-рэу дгээмэ-
феклийнэу зызыдгэхъязыры-
ре уахътэм тэрклэ ахэр емыклю-
шхохэба! Ау заом итхамыклаго
емыпмэгъэ къаумэу, демок-

зэдээзэогээ дээклоолхэм хүрээр джы къагурымыюу, зафемыщи-
лажышишоу къэтэдджыжых... Стрелковэ пулеметнэ взводхэй
младшэ лейтенантхэу М. М. Прыгуновыимрэ С. Е. Чайкэрэ
зикомандирштыгъэхэу 1941-рэ
ильэсийм ибжыхье чыные нэ-
мыц фашистхэм а лъэгап!эм
къышаухурэгийгъэхэм ахэтигъэ
зэолхэм Хүусен зыкыифагъазээ:
«Товарищ командир, орба ручной
пулеметымрэ танкхэр къизэ-
рагъэорэ гранатхэмрэ зыбы-
тыхи, къизэралгъэми пымы-
льэу тыкызыаухурээм а чын-
п!эм тыкызыыжыгъягъэр?
Адэ тыдэ щыныха мыш фэдиз
иешэ къаумэр джы зытыраунэ-
к!эрэ пыйхэр? Тара ахэр лъэн-
ынкоу зыдэгъэзагъэхэр, сыда
тызажерэи? Неклох, оборонэм
тыжбугъяцу, ятшъумыгъэт тыз-
фэзэуягъэу, лъеп!э дэдэу къыт-
фыдэк!ыгъэ шъхяфитныгъэр!»
Политрукэу Андырхуаем зеп-
лыхихээ. Пльэмэ, ежь зэрхэ-
тэу дээклоол нэбгыришьэм къе-
хүрэр зыщаагъэт!ылыжыгъя-
куаджэу Дьяковыр унэ псэү
къидэмниен зэхэкүтагь, урамэу
мамырэу псэухээ, лажьэшты-
гъэх цынфхэр зытесигъэхэм
нэбгыре гори щыпльэгъужы-
рэп. Егупшысэ ар, ыпсэ джыри
хэлэжжызэ, зэупчыжы: «Сыд-
тхъамык!эгъюшху мы чынп!эм
щыххүрэр, хэта мы къутэжжыр
къафэзыхыгъэри?» Ау Тхъэ
закъом нэмийк!эу хэта джэуап
ащ къезытыштыр? Шынп!эм
ипытап!эр ежьыри адэр дээ-
клоол!эу мыш щыфхэгъэхэм ап-
сэхэр джы зыдэшыгъэхэр арышь,
ащ зыфегъазэ. Хүусен ыпсэу
мык!одыгъэмк!э хүрэр къигу-
рэо: мылькупсэхэм, нэпэнчье-
хэм, дунаир зэптигъэзэжы-
нышь, ежхэм яшьыпкъэ шап-
хэхэр агъэуцунхэм фэзаохэ-
рэм аужыре уахтэм хэвшы-
кыпэу зыкыаалты.

...Хүснен ыпсекілә көбдәк гупсә Хъакурынхаблә зықы- феңзәз, еж агу кырагъекы- жынәу чыләгум рағъеуцогъе мемориальне музей, аш ыпашхъе дәкъ щыт исаугъет къяплы. Уахтәм ыләжъәгъе бетон бзыгъешхохәм макъе пымылкіу къарәкло. Ланчъе чығыкіләхәу, пшьешъе зидәкто- гъухәм афәдәхәу гъэтхә шьо- ше шхъуантіләкіе зыкъезыф- епапъәхәм жъәу къепщәрәм зәри- дәжъырә ятхъәпә ныбжыкіләхәмкіе сәлам къирахы. Лы- хъужъым къыгъешшәгъе ильәс 21-м пчъагъэмкіе елтытыгъә- хәу тым фагъадәзз, ны зимылә, түнчъе сабыйхәу Хъакурын- хаблә дәт кіләлцыкіу ығып- піләм чіләхәм а чыг цыкілүхәр Хъусен ыціләкіе агъетысыгъәх. Ары, кілә дәдәу лыгъәзехъ- ным ар хәдәғ, мамыр ильес- хәм тахәтәу тышыләнүм пае ыпсә ытыгъ, унағо ышләнәуи сабый кыфхъунәуи иғю ифа- гъәп. Хъусене ыпсекілә къельәгъу икіләс дәдәу щытыгъе ичилә зәхъокыныгъеу фәхъуғъәхәр: кулыкъушләпілә зәфешхъафхәр зәредәтхәр, цыфәу дәсхәм унә зәтегъәспыхъағъәхәр зәрашы- гъәхәр, машинабер псынкіу урамхәм зәрашызечъәрәр... Мары дахәу къельәгъо зәго- рәм ежъ зычіләсигъе Мамхыгъе- гурит еджапіләри — Адыгә Республикаим и Президенттү- гъеу Шъэумэн Хъазрәт иунәе мылькукіе аригъешшыгъе еджеп- lakіу tloу зәтетыр... Хъусенә заом имашо псаоу кын- хекъыжыгъағъәмә, усакіләхәр мыш фәдә щыләнүгъәм игап- пәу фызәхилхъаныгъәхі!.. Ау джы хуэрәр мары: 2015-рә ильес- сым игъатхә Дьяковә къад- джәм дәкъ кынышхъухәрәм яхыллагъеу яполитрукәу Ан- дырхъуәм ариоштим къежәх мы чыпіләр лыгъешләпілә зы- фәхъуғъе дзәкіліхәм апсәхәр! Сыд фәдә джәуапа ахәм ари- тыштыр? Ариоштта: «Ныбджәгъоу дзәкіліхәр! Цілә зимили мы ылашхъеу 1941-рә ильессим ижбыхъе тызщыфәхъыгъағъәм укъеплыхъеу ткъош миллион- хәр къурмән зыфхъуғъәхә Тек- клоныгъәшхор Ятлонәрә дунәе заом кызыщыдәтхъыгъәм ыуж тешшәгъе ильәс 70-рәм тыпхы- рыплымә, зао зыфалорәр зымылшләхәу, «тхъауеъзпсәур» зымылласәхәу, гукъекіләжыр зиппий цыфылкіләхәр кызызәр- тәдҗигъәхәр къетелъәгъу. Ахәр шхъафитныгъәм иғәпсүн пае апсә рыдҗәгүжыгъәхәп, мамыр- ныгъәм ихышо джы зыщеси- хәрәр цыфылкілә зәрелагъәр къагурылорәп. Тяптышь, ахәр зекілә тә къитхәкіләгъе цыфых. Клоцымкіе щыләу, гупшысәнүм, гүхәлхәм лъапсәхәр ащызы- шыгъе нәйпсиягъәм, жъалы- мыйгъәм, күмалыгъәм зәхауҳы- тағъәхәш, хәгъәгоу къафедрә- нағъәри, шхъафитныгъәу къа- фыдәтхыгъәри зәрапхъожых. Ахәм уапемыуцужышынүеуи, уатемыклошүнүеуи щытәп. Ау къагъәзәштәп, зытекіодәштхә бәзәджәшшә-техәкло гыгум кылғы- фытекіштхәп. Тә тигъом къыт- тефәрәр тшіләгъе, тшіләгъәри, тлауыләри Зәкілә зышләрәм ыдәжъ щыләхәш, хәгъәгоу шу тъләгъу- рәм щамыгощыгъәу къэнагъә щыләмә зәтырадәр, пый нафәу тилягъәхәр арзәненыбджәгъу, ащыш гори пый шәффим 1екіл- кылтәп! Тә тишлән тшіләгъа- хә. Хәгъәгушоу тызәрүгушоштыгъә- ри щыләжъәп. Ар зәбүрратхыгъ, къуапә пәпчъ бысым шхъаф иләу, зымылтуу нахыләр язә- рәмымыгашшіу зәфычіләплыхъеу щысых. Кіәнәу къафыщытына- гъәм джары рашлажъәр. Зәхәшшо- хыба, дзәкіліхәр! Тә тимылтуу лаҳ тыхәдәгъа-хәш, неклох!.. «Джаущтәу нәримыльәгъу дзә- кіліләпсәхәу лыгъәм иуашхъе кынышызәлүкіләгъәхәри Андырхъое Хъусени зыщыш хъужыгъәхә егъешшірә щыләнүгъәу къыз- пхырлыгъәхәм кызызеплекъы- жыхъәз зездыхъажыхъ...
КЫАТМӘС Фатим.
Адыгә Республикаим изас- луженнә журналист.

**КъАТМЭС Фатим.
Адыгэ Республика́м изас-
луженна журналист.**

Пруссиям щызызэуагъ

1989-рэ ильээсигүй. Советскээ дзэхэм Хэгъэгу зэошхом Текноныгъэр кызындыдахыгъэр ильэс 44-рэ зэрэхүүрээр хагъяунэфыкынэу цыфхэм за- гъэхьазырыштыг.

Мэльтэфэгүй мазэм Шэуджэн район гъэзэтэу «Заря» зы- филорэм Литовскэ ССР-м кыкыл письмэ кынфэкюгъа. Ар къалэу Вильнюс дэт я 37-рэ еджаплэм тарихымкэ кілэе- гъяджэу юф щызышэрэ Павел Фроловым къытхыштыгъ.

Хэдийгээ цэдэгээр эрчимээ ристыгъ. Самоходкэм иэкипаж механик-водителэу хэтыгъ. Аш- фэдэ Іэшэ мэхъаджэхэм (САУ-хэр) пыим итанкхэм алэуц- жынхэмкэ ыкыл тэ тильэс- дээхэмрэ титанкхэмрэ ауж ит- хэу къаухьумэнхэмкэ мэхъа- нэшхо яэу щытыгъ. Сыдигъуи

П. Фроловым кылтышты. В. Кодыягъэп, еджалыимузей кызызгулыкъэу ныбжык! Кэхэр патриотхэу плүгэнхэм ишып-къяу дэлжэштыг.

П. Фроловын кылтыштыг б. Кодыягъэп, еджалыимузей кызызгулыкъэу ныбжык! Кэхэр патриотхэу плүгэнхэм ишып-къяу дэлжэштыг.

Күвүз дэлжвэчтэй в.

Еджпээ музейм Литовскэ ССР-м щизэогээ зэолхэу рес-
публике зэфэшьхъафхэм ашыщ-
хэр заом зэрэхэлэжьагъэхэр,
гъэхъагъэу ашыгъэхэр, нэмьц-
хэр Вильнюс кыншгэжьэжьагъэу
Кенигсберг нэс зэкіэзыфэжьы-
хи Текноныгъэшхор къэзгъэб-
лэгъагъэхэм якъэбархэр къа-
угъоигъэхэу чэлтиых. Александр
Дружининым изэо ильэсхэр
зэркүяагъэхэр П. Фроловым

Гановкэхэр атэгы вэх.
Александр заом зуухьагъэр
1944-рэ ильэсир арыгъэ. Ильэс
18 ыныбжьагъэр. Аш емыльты-
гыгъэу заом нэмьцхэм зэрэшы-
тектощхэм ицыхъэ тельыгъ,
пхъашэу ахэм апеуцужьыщыгъ.

Литвам щизэорэ полкым
хэтэу къэралыгъо гунаапкъэм
нэс пыир зэклифагъэ. Еланэ
ащ зэпырыкъихи, заор къезы-
гъэжьагъэхэм ячынааль э ихье-
гъагъэх.

Рядовоу А. Дружининым
исамоходкэ Къокыпэ Пруссием
игъогухэмрэ ишъоффхэмрэ ащи-
зэрифэцтыг. Кыимафэр къэ-
си, 1945-рэ ильэсир къихьагъ.
Зы нэбгыри джыри ышлэцтгыгъэп
Теклоныгъэр арэу къэблэгъагъэ-
ми.

Кенигсберг нэсигэльгээх. Са-
моходкэм имотор зээлтэй юу Ioф
ышгэштэйгээ, анахь чыгыпэ зэжкуу
ифагэхээми, нэмүүчэр къяо-
щтыгэхээми, ежыр ахэм къаэ-
къэкин ыльэккыщтыгээ, аш мэ-
хканешхо илагь.

Мэлтэлфэгъум ия 6 — 9-рэ мафэхэм экипажыр Кенигсберг зыштагъэхэм ахэтэйгь. Мафэ горэм пымм зышыгэгъокыгъэхэ лъэнныкъомкэ нэмьц зенинчикхэм гъогур къызэспагъэйгь.

— Саша, псынкә, армырмэ тапырикъүщәп, — къеджагъ калэм самоходкәм икомандир.

Сашэ фашист зениткэхэм апэхэр къарамыгъэлтхээ, нэ-рэ-Іэрэ азыфагу исамоходкэ зыкъигъэчэрэгъугь. Нэмцхэр къяонхэу игъо имыфэхээ, І-шиппл зыхахъэштыгъэ нэмьц батареир зэхагъэтэкъуагь.

Нэүжким къалэм къышауху-
рэйгъэхэу Александр исамоход-
кэ пыйхэм къахищыжын ылъэ-
кыгъагь. Нэмцыхэм загъэбы-
льгыгъэу къызщыюхэрэ чыпэхэр
агъэстынхэмкэ инэу ишүагъэ-
къекуагь. Мэфищэу къалэр
шъхвафит зашыжыгъэм къы-
клоц танких къыгъэуагь. Нэ-
үжким Замганджса хиччумом

ужым Земландскэ хыкъумэм щызэуагъехэм ахэтыгъ.

Зыныбжь икугъе къодыеу дзэм къыдэкыгъе Александ-рэу нэмыцхэм гухъэ-гужь афы-зиагъээр йашэ ыыгъэу ахэм ямызэуагъэми, ежь ихъатыркъе

Заом псаоу ар къыхэкъы-
жыгъагъ. Къызщыхъугъе къу-
тырым къэлжычи, чыпілә кол-
хозэу Ждановым ыңға зыхыр-
ләм шоферэу бэрэ тоф щишлагъ.
Заоми, мамыр щылакләмми ип-
шьтерьлыкъэр икъую ашигъэцэ-
къялгъах.

ШЬАУКЬО Аслъангуаш.

70

ТЕКІОНЫГЪЭМ ия 70-рэ ИЛЬЭС

Бзылъфыгъ, Ны, шъхъэгъус

Ти Хэгъэгүкі, аш щыпсэурэ цыфхэмкі Теклоныгъэшом ия 70-рэ ильэс мэфэклъап! Зэошхор зынэмисыгъеу, аш игууз-лыуз зэхимышлагъеу зы унэгто закуу щылэп. Тя-нэж-тятэхэм ялтыгъэ-псэемы-блэжынгъэклэ мамырныгъэр, шъхъафитныгъэр, гупсэфыныгъэр дготоожыгъеэх.

Теклоныгъэм и Мафэ — жъоныгъуакэм и 9-р — гушшогъобэ мэфэкл, нэмьц-фашист техаклохэр тикъэралышко рафыжыхи, яб раукыыхажыгъеэх, тэ, цыф миллион жъуугъэхэм, насып щылаклэм кытфигъэзжыгъиг.

Унагъор пытэмэ, хэгъэгум зөлти. Зы адигэ бын-унагуу непэ зыцэ къеслощтыр, зы адигэ бзылъфыгъ пэкэгъигъэр мымаклэу, ау кыныр зытэжжыгъеу. Ар Красногвардейскэ районим ит къуаджэу Адэмые къыщыхъуугъеу, щыпсэуу Шъэотык Эмм Тыркубый ылхъур ары.

Бэмышшэу, мы мафэхэм, Эмм къыщыхъуугъэр ильэс 75-рэ хуугъэ. Бзылъфыгъеу, Нэу, шъхъэгъусуу Шъэотык Эмм имэфэкл дахэрэ Теклоныгъэшом ия 70-рэ ильэс мэфэклэр зэтэфэгъе шыпкъеэ. Зытэжжыгъе цыфхэм гушшогъуабэ щылаклэм тэнчим зэрхагьуатэрэм ишис мы зэкэ, мамырныгъэр тын лъаплэба. Шех Эмм Шъэотык лаакъом зыхэсэр (ишхъэгъусуу Шъэотык Руслан бэгъашэ мыхъуугъэми) лэшэгъуныкъом къе-хуугъ. Ныбжыкі дэдэу, ильэс

17 хуугъэ къодыу, Шъэотык Русланэ псэогуу фэхъугъ, сабый бын дахэ ялэу, пишэшьитурэ зы клаалэрэ ёкылджыри зы сабый юшшо Эммэ хэлтээ, ишхъэгъусе 1968-рэ ильэсийм лаагъэ. Ныбжыкагъеми, Эммэ иунагьо зэтэричыгъэп, иклаалэхэми къашигъэ-клаагъэп. Үлхууитил Зари, Марынети, иклаалэхэр Аспланни, Руслани (ильэс 30 хуугъэу игно-нэмис хуугъэ) дахэу ылпүгъэх, ылэжжыгъеэх, ригъеджагъеэх. Пшъашхэхэм Адигэ къэралыгъо къэлэгъэдже институтым ифакультет зэфэшхъафхэр къа-ухыгъеэх, гъесэнгъэ системэм иоф щашэ.

Шъэотык Эммэ юкью Асплан къэрисэу, бын дахэ хью Красногвардейскэм щэпсэу. Асплан Шъэотык лъэпкъым ильгүю рэкл, чыгур ылэжжэу — фермерэу, шъхъалыр ыгъэхъаджэу хуугъэ, джы Красногвардейскэм дэт чырбышыши заводым иаш, иофир «къе-гъэгүүши» зыфалорэм аашц. Аспланэ ишхъэгъусуу Маринэрэ пишэшшияа я, түүр уна-гьо ис, еджэгъэ-гъесагъэх, зы пишашшэр я 9-рэ классым щеджэ. Шъэотык Эммэ — ны насыпшыу, къорэльф ёкыл пхорэльф нэбгырибл, ахэм ате-кыгъеу нэбгырибл ил. Иахылхэр, блэгээ дэгүхжэр ыгъотыгъеэх.

Шъэотык Эммэ иунэгто иоф имызакью, хэбзэ иоф-шэнри чанэу, хуупхъеу сидигүү ыгъэцэгъиг. Адэмые къэлэцкыл сэкъатхэм яун-интернатэу дэтыр къызызэу-хыгъэм къыщегъэжьагъеу пен-

сием окюфэ пщэрхъаклою иоф щишигъ, зыхэт колективыр, сымэдже цыклюхэр ильэсийбэм къаклоцл лэшшэу къыпэблагъэхуугъеэх.

Эммэ шъузабэу къызэнэм, анах зынаэ къытетыгъэхэр янэ-ятэхэх чылэм къыдээссыгъэхэр арых. Ежэ Эммэ янэу Шех Фатимет фэдэу Адэмые гурит еджаплэм ублэпли клас-схэмкіэ икэлэгъэджагъеу, «уай-уай» языгъэуагъэм (янэ-кэ янэж) фэдэ хуухэмэ ашлонгьюу джары Зари, Марынети къэлэгъэдже сэнэхьатыр къыз-къыхыгъеэр ёкыл рукигъэжъхэу къыхыгъигъэп. Тхэм ишы-куркіэ, Шъэотык Эммэ ильфыгыиц — пхууитуми, юкую унэгто гупсэф дахэхэр ялэх, пхуухэр Мыекуулэ щэпсэух, Асплан Красногвардейскэм дэс, къом къэрис ежэ Эммэ, ар унэгто лъапс.

Шъэотык Русланэрэ (я, щылаклэм) Эммэрэ ялтыгъэхэу

Зарэ, Марынет, Асплан, ахэм ахъу-акъохэм ёкыл къа-пышфэгъе сабыйхэм ны лэшшоу, нэфынэу, гукэгъоу, зи-ильэс 75-рэ игъэ-котыгъеу хагъэунэ-фыкыгъе янэ, яненэ клаас зыпашыни, къызэрэуатыни щылэп, шиоу фашшэштийр язэрэгашшэрэп. Шъэотык Эммэ машалахъэу ипхъорэльф-къорэльфхэр зэкэ еджэгъэ-гъесагъэх: юристых, цашэх, врачых, экономистых — цыфышиу заклэх. Зэкэми дэгъо ашэ янэ-ятэхэм альласэ, ятэжь плашхэхэу Шъэотык Аспланчэрье къырыкыуагъэр ёкыл Шех Тыркубый Хэгъэгу зеошхом зэрэхэлжьагъэм щыгъуазх, рэгушхо.

А зэкэ Теклоныгъэ-

шом къытфихыгъеу зэрэштийр клаагъэтхы.

Шъэотык Эммэ Тыркубый ылхъум исабынгъо заор ру-кыуагъэм, иныбжыкыгъеу мы-псынкыгъэм, имэфэкл ил — ильэс 75-рэ ныбжь ибынхэр зэкэ, лахыл-лыщищхэр, благъэхэр къышхъащиххэу, ильэсийбэм иоф зышигъэхэу колективын хэтхэр хэлжэхэу итэгъотыгъеу зэрэхагъеу-нэфыгъе, бзылъфыгъе шла-гьюу, ны ялыеу, шъхъэгъусэ дэгъоу Шъэотык Эммэ гъэшшонгъэ-лъйтэнгъэр, гукэгъу-шүүлэгъу иныр ежэ ицифыгъе илдэб инклэ зэрээвилэжжыжхыгъээр къаушыхъаты.

Эммэ ильфыгъэхэр янэ жын-шъхъе мафэ илэу, кынэу ыль-тэгъуагъэр зэрэлтэжжыгъэм егъэгушхо. Плэшхомэ янисэу Марынет янэ шиоу фиоштымрэ фишшэштымрэкэ къогъанэ зэ-римыгъэр къыхэшэуу къытиуагъ: «Тяэтэ бэрэ тиленэу хуугъэ,

ильэсий, тфы, щы ёкыл я 4-р сяна ышшо хэлпэгъигъ зытэухым. Тяэн ныбжыкі дэдагъэми, тэ, ильфыгъэхэм, типун-тилэжыныр дахэу, дэгъоу фэукючыгъ. Ашкээ ибзилъфыгъеэ лэдэбныгъи, лушыгъи, ны шуульэгъу мы-уухыгъеу тэ къытфыриэри къыгъэнафагъэх. Тяэтэхъэм заом лыгъэ щызэрхагъэмэ, аш нахь маклэп тяэн ышчэйгъэр, гукэгъоу къыткырыкыгъэр. Тэ тимызакьюу, цыфхэм уасэ афишшэу ёкыл къыфашшэу къырыкыуагъ, къирекло. Сфэлъэ-кыгъэмэ, сяна ыцэ «Ны» гү-щылэгъе анах лъаплэр дышшэ хя-рыфхэмкэ инэу саугъет пап-кіеу хэсэтууцтыгъ. Тяэн имэ-феккіэ къыфэгушуагъэхэу, къыфэгумкыгъэхэу, тигушшоюу ил щылаклэм, къыхэлжэхъэм — АР-м иофшшэнэмкэ социальна хэхъонгъэмкэ и Министерствэ ипащэу Осмэн Альберт, отделым ипащэу Аб-рэдж Нэфсэт, Адэмые сым-дэж-интернатын идириекторэу Ягъумэ Марынет, зэкэ къыфэ-кыуагъэхэу, къыфитеуагъэхэу зышлолофыгъэхэм Шъэотыкхэм тиуналькоц «тхъашуугъэпсэу» ятэо. Теклоныгъэшом и Ма-феккіэ, ильэс 70-кээ тыгу къыд-деэу зэкэми тафэгушшо, ныбжьи зао щымыгъэнэу, цыфхэр рэхъатэу псэунхэу тэлъало».

Жъоныгъуакэм и 9-р — гушшогъобэ мэфэкл, ти Хэгъэг-шхуу, тиадыгэ чыгыу, ти-унагъохэм, тигуухэм сидиг-гуу тхъагъор, нэфыр арьлынэу еш!

Теклоныгъэшом ар и Маф, Зыгу ши ильхэм зэдэйрай!

Мамырныгъэм, шъхъафитныгъэм Анах лъаплэр сида щылэр? — Къытетагъ жъоныгъуаклэр. Псэр щычэфэу, гур щылэшшэу, щылэнгъэр тфиуухъумагъ.

Пыижъ хафэм пырикугъ, Гушшогъуабэр къытфихыгъ. Гүгээ цылэр ылэдакъэу, Лыгъэ гъогхэр зээчигъигъ.

Зэ къэштагъэп, зэ щылэгъэп, Мурад зафэм фэшшылкъагъ.

Цыфлээпкыр зэфигъадэу, Аджал-машом пэлтүүгъ.

Лыгъэ хабзэкэ зыриши, Мамырныгъэр ылхъигъ. Гээшэ нэфылсыр ылэти, Теклоныгъэшом и Быракъ ыгъэлгъ.

Жъоныгъуакэм и 9-р — Мэфеккіэм анахы лъапл, Нэпсыбэ гушшагъоу зэхэлльшиш, Тэ, пстэуми, шъхъащэ фэтэш!!

Нэкүбгъом итхэр къэзигъэхъазы-рыгъэр МАМЫРЫКЬО Нуриет.

Жъоныгъуакэм и 9-р!

Гээ зэхэкхэм жъоныгъуаклэр Анах клаас, Шхонтэ мэлоу пкырапкынэш, Гур епхууат.

Тыгъэ фабэр йорышлабзэу Чым кыфэкл, Ибзий лапэ 1-эпкээ-лъапкээ. Мэлорышшэ.

Уашшор къаргъо, чыгур гъушшэ, Бзыу орэдым зеушху.

Гушшогъуабэр къытфэсигъэш, Цыфхэм непэ тигу зээт!

Жъоныгъуаклэр мээзэ маф, Мэфеккэ заклэш — ар насыл. Иофшшэнэм ёкыл Гъатхэм, Иорышлэнэм, гурилоныгъэм — Майм и 9-р — ямэфек!!

Аш нахьылоу ти! мэфекли — Майм и 9-р! —

ТЕКІОНЫГЪЭМ ия 70-рэ ИЛЪЭС

Үикъуджэ фапшэрэ къыотэжы

Къуаджэр ицыфхэм агъэдахэ, шушлагъэу яїмкї агъэльапї. Хэгъэгу ззошхом Текіоныгъэр къызыдахыгъэр ильэс 70-рэ зэрхъурэм Щындже щыщхэм зыфагъэхъазырз, Йофыгъоу агъэцкїагъэхэр ши-жыимрэ пүнгъэмрэ къапкырыкыых. Егъэжапїэу ашыгъэм зыэриушьомбгъущтим тицыхъэ тель.

Къещакомрэ зэхэшакомрэ ялтыгъэр щынэнгъэм къышэльгъо. Адыгэ Республикаим и Апшэрэ Хыкум и Тхаматэу, юридическое шиенгъэхэмкї докторэр Трэхъо Аслыан игукъекыкї. Щындже идэхъапїхэм къуаджэр ыцї, ыныбж ат-ратхагъэх. Мышъобгъухэу агъэт-уцгъэхэр лъэгъупхъэх.

Дэхъапїм дэжь

Мыекъуапэ уикъигъэу Щындже узыщдэхъащтим чылэм ыцї зытхэгъэ чылпїм щызэу-клахъэх апашхъе къыщыгущы-лахъэх гурит еджапїм идирек-торэр Жэнэ Светланэрэ Адыгэ Республикаим и Парламент бюджет-финанс ыкї хэбзэлах политики и Комитет итхаматэу Мирзэ Джанбэчрэ. Зэхахъэм осэ ин ратыгъ. Щындже къоджэ псеупїм ипащэу Пратэкю Муслим къизериуагъэу, Трэхъо Аслыанэрэ Мирзэ Джанбэчрэ гүусэ зэфхъухи, рагъэжъэгъэ йофыр лъагъэкютагъ. Чылэм икэлэеджаклохэр, сэнхъят зэф-шхъафхэр зиэхъэр зэхахъэм хэлажъэхээ, къуаджэм итарихъ нахуу зерагъашэ зэрашлон-хор хагъеунэфыкыгъ.

Щындже бэрэ кощын фаеу къызыхкыгъэр, чылэм къыры-клягъэр фэшхъхаф тхыгъэхэм игъеклотыгъэу къащытотэнэу нэ-бгырабэ къытэльэгъуагъ. Аш фэш-лофтхъабзэр зэрэльагъэкютагъэм тэри къыфедгъэзэжын тимурад.

Харэхъу зэшыхъэр

Фашист техаклохэм язэхкүтэн щынджехэр зэрэхлэжьагъэр джыре нэс икью зэфа-хысыжыгъэл. Шхъафитныгъэм, ячыгъ афээзохээз зытэе зы-тигъэхэм лъыхъужынгъэу зэ-рахъагъэр зэгъэфагъэу къатхы-гъэл. Харэхъу зэшхэу Абочыр, Анджэрий, Андзаур, Къамболэт, Биболэт Хэгъэгу ззошхом щи-фэхъгъэх. Янэ-ятэхъу Чебэхъянэрэ Долэрэ къинэу зэпачы-гъэр Тхъэм нэмыкї ышлэрэп.

Харэхъу зэшыхъэр зыщыпсэ-уштыгъэхэх урамым ыцї зэбл-хъужынным юф къыпымыкыгъэу щытэл. Къещаклохэм ыкї зэх-шаклохэм ашкї тафэрэз. Цыф-мэ алыкагъэр, шиэж къэбархэр къафалотагъэх.

Чылэм узыдахъэкї автобус къэуцпїм унэмисыпэу сэмэг-бгумкї зыбгъазэкї Харэхъу зыщыпсэуштыгъэхэх ща-

гур пльэгъущт. Урамым ыцї зэ-рээблахъурэр Дж. Мырзэмрэ М. Пратэкъомрэ зэхахъэм къы-щауагъ.

Адыгбэзки, урысыбзэки урамым ыцї зытхэгъэ гуучи та-мыгъэр Трэхъо Аслыан рати, чэум риулыгъ. Зэшыхъэр заом зэрэхкюдагъэхэм къытегушига-гъэхэм уядэуэ, узыгъэгушуо зэхэпхырэр маклэп.

Фэхъгъэ дээкюлхэм яунэкью-шэу Хъарэхъу Инвер заом икэ-лэцыклюхэм ашыц. Зэшыхъэм ятеплэ зыфэдагъэр ышлэрэп. Чэбэхъянэрэ Долэрэ дээтоу ыш-штигъэх. Абочыр колхозым ибри-гадиригъ, Анджэрые бухгалтер шхъаэу щыгъигъ, Андзаур ком-сомолим и Тэхъутэмькое рай-ком исекретарэу щыгъигъ. Къам- болэтэрэ Биболэтэрэ къэлэе-джаагъэр. Аш фэдэ зэшыхъэм ацї зыфаусыгъэ урамым ушыпсэу зыхъуке, тарихъым инэклубхэм нахьышлуу защыбгъэгъуазэш.

**Тхылъыр ятэ,
икъоджэгъухэм...**

Трэхъо Аслыан унэгъо йужьум щаплугъ. Ятэу Исмахыилэ Хэгъэгу ззошхом лъыхъужынгъэе щызезыхъагъэхэм, псаоу къэнэ-жыгъэхэм, дээкюлхэм къаклэ-ллыклогъэ лъэххэм, непэрэ ныб-жыкїхэм гукї арило шиогъигъор А. Трахъом тхылъым къышуатэ. Гурит еджапїм щыклогъэ зэ-

хахъэм Трэхъо Аслыан Шиэжь Тхылъым ептыкылэ фырилэр къы-шыхигъэштигъ. Фашистхэр тихэгъэтуу заокї къызытебанхэм Щындже щыщ нэбгырэ 279-рэ пыйхэм Ыашкїлэ апэуцугъ, а пчы-гъэм щыщэу къэзыгъэзэжыгъэр 176-рэ. Щындже зэо хыль-хэр зэрэшыкыуагъэхэр къэзы-тхыжыгъэ генерал цэргиохэм ягугъу А. Трахъом къышыгъ.

Къэлэеджаклохэр

Ахэр зэхахъэм чанэу хэлэжь-хэх. Лъыхъужынгъэм, пүнгъэм, якъоджэгъухэм яхыллэгъэ усэхэм къяджагъэх, театрализованнэ едзыгъохэр къагъэлэгъуагъэх. Чылэм щыщ дээкюлхэм, Советскэ Союзым и Лъыхъужхэм ясурэтхэр экранышом къыты-радзэхээ, тарихъыр къалотагъ. Шиэжь пхъэмбгъу заом хэлэ-жагъэхэм къафызэуахыгъ.

Шиэнигъэлэжьэу Емтываиль Ра-зыает Щындже фэгъэхыгъэу ытхыгъэхэм, непэр юф зыдиш-хэрэм ташигъэгъозагъ. Мырзэ Джамбэч игүшүї э анахъэу зыфэ-гъэхыгъагъэр лъэпкэ шиэжьым зыкъегъэзтигъэнэр ары. Жэнэ Светлан, Пратэкю Муслим, Гутэ Рустлан, Трэхъо Энвер, нэмийк-хэр къэгушыгъагъэхэм ягупшисэхэр шиэжьымрэ неуцшрэ мафэмрэ ат-льятаагъэх.

Еплъыкїэхэр

Цыкыу Аслыанчэрые, Емтываиль Мыхамэт, Бэгугъэ Рэмэзана, Трэхъо Вячеслав, Емтываиль Юсыф, Тальэкю Батырбый, Нэгъуцу Хыисэ, фэшхъафхэм яеплъыкїэхэр тшыгъэш-тэгъоныгъэх. Гушыгъэтуу тызыфэхъуугъэ къэлэеджаклохэм зэлүкэгъуур зэ-ращымыгъупшэжыщтыр къы-тауагъ.

Щындже ишхъафитныгъэ фэзэохээз фэхъгъэхэм, чылэм щаплугъэхэу заом хэкъодагъэхэм афагъэуцугъэ саугъэтэу къоджэ паркым дэтым, Харэхъу зэшыхъэм ясаугъэт къэгъагъэхэр акэраль-хагъэх. Зэхахъэм хэлэжьэгъэ къэлээгъаджэхэм, юшынэн им-вeterанхэм ягуу-къижхэм ах-хуагъэр маклэп. Ныбжыкїхэм неуц къафалотэн альэкыщтыр лъялпсэу илээ зиушьомбгъущт.

Журналист сэнхъятым сиры-лажъээ зэлүкэгъуу маклэп сиры-хэлажъэрэр. Щындже щызэх-шагъэм фэдэ юфхъабзэхэр ма-мыр ѿылакїлэ игъэлтэнкї, ти-псэукї нахьышуу тшынумкї лъэ-шэу зэрэтищыкагъэхэр сэр-сэ-рэу зэсэлжызэ, Мыекъуапэ къе-күрэ гъогум сирыхъафитныгъэ-хагъэх.

ЕМТЫЛЬ Нурбай.

Сурэтхэр зэхахъэм къышытет-хагъэх.

Зэхэзыщагъэр
ыкї къыздэзы-
гъекырэр:

Адыгэ Республи-
кам лъялпкъ
Юфхэмкї, Ыэкыб
къэралхэм ашы-
псэурэ тильэп-
къэгъухэм адирял-
эзэпхынгъэхэмкї
ыкї къэбар
жъугъэм иамал-
хэмкї и Комитет
Адресыр: ур. Кре-
стьянскэр, 236

Редакциер
зыдэшылэр:
385000,

къ. Мыекъуапэ,
ур. Первомайскэр,
197.

Телефонхэр:
приемнэр:
52-16-79,
редактор шхъа-
лэм иапэрэ гуадзэр:
52-49-44,
редактор гуадзэр-
пшъэдэкырж зы-
хыэрэ секретарыр:
52-16-77.

E-mail:
adyvoice@mail.ru

Зыщаушихъаты-
гъэр:

Урысы Федерацием
хэутын Юфхэмкї,
телерадиокъэтын-
хэмкї ыкї зэллы-
Гэсикї амалхэмкї
и Министрствэ
и Темир-Кавказ
Чыпїл гъэоры-
шапїл, зэраушыха-
тыгъэ номерыр
ПИ №ТУ23-00916

Зыщаушихъатыр

ОАО-у
«Полиграф-ЮГ»,
385000,
къ. Мыекъуапэ,
ур. Пионерскэр,
268

Зэкїмки

пчыагъэр

4015

Индексхэр

52161

52162

Зак. 685

Хэутынны
узыкык-Иэтхэхъэх
уахътар

Сыхьатыр 18.00
Зыщаушихъатыр
уахътар
Сыхьатыр 18.00

Редактор

шхъа-лэр

Дэрбэ Тимур

Редактор шхъа-лэм
иапэрэ гуадзэр

Мэшлїкэ

Сайд

Редактор шхъа-лэм
игуадзэр —
пшъэдэкырж
зыхыэр
секретарыр
Хъурмэ Хъусен

